

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

MARUŠA JEŽEK

SLOVENIJA NA PREHODU V DRUŽBO ZNANJA

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2004

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

MARUŠA JEŽEK

MENTOR: RED. PROF. DR. BOGOMIL FERFILA
SOMENTOR: ASIST. DR. MIRO HAČEK

SLOVENIJA NA PREHODU V DRUŽBO ZNANJA

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2004

KAZALO

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV	I
1. UVOD	1
2. METODOLOŠKI OKVIR	2
2.1. PREDMET RAZISKOVANJA IN PROBLEM DIPLOMSKEGA DELA	2
2.2. HIPOTEZA	2
2.3. CILJI DIPLOMSKEGA DELA	2
2.4. UPORABLJENA METODE IN STRUKTURA ANALIZE	3
3. DRUŽBA ZNANJA	4
3.1. DEFINICIJA DRUŽBE ZNANJA	4
3.2. IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE	5
3.2.1. Tehnološko izobraževalni krog	5
3.2.2. Novi trendi in težave tehnološko izobraževalnega kroga	8
3.2.3. Revolucija znanja in gospodarstva v tranziciji	9
3.2.4. Sodelovanje med univerzo in gospodarstvom	9
3.3. INFORMACIJSKO KOMUNIKACIJSKA TEHNOLOGIJA (IKT)	10
3.3.1. Tehnološki odgovor	10
3.3.2. Revolucija znanja	12
3.3.3. Gospodarska rast in vloga IKT	12
3.4. RAZISKAVE IN RAZVOJ	15
3.5. ZNAČILNOSTI GLOBALNEGA RAZVOJNEGA OKOLJA	15
4. SLOVENIJA IN DRUŽBA ZNANJA	17
4.1. STRATEGIJA GOSPODARSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE (SGRS)	17
4.1.1. Nova razvojna paradigma	17
4.1.2. Osnovni cilji strategije	18
4.1.3. Mehanizmi za doseg ciljev strategije	19
4.2. POROČILO O RAZVOJU	20
4.2.1. Predstavitev poročila	20
4.2.2. Prehod v družbo znanja	20
4.2.3. Izobraževanje in usposabljanje	22

4.2.4. Uporaba IKT	27
4.2.5. Raziskave, tehnološki razvoj in inoviranje	31
4.3. SLOVENIJA V EU	37
4.3.1. Ekonomski in socialni vidik preobrazbe v informacijsko družbo znotraj EU	37
4.3.2. Evropski dokumenti pomembni za uvajanje informacijske družbe	38
4.3.3. Lizbonska strategija	40
4.4. POLITIKA RAZVOJA INFORMACIJSKE DRUŽBE V SLOVENIJI	41
4.4.1. Usmeritve in cilji razvoja informacijske družbe v Sloveniji	41
4.4.2. Razvojne priložnosti	43
5. SLOVENIJA V RAZMERAH NOVE EKONOMIJE	44
5.1. Razvojni cilji različno razvitih družb	44
5.2. Primerjalni strateški razvojni cilji Slovenije	47
5.3. Slovenija na poti v družbo znanja	48
6. VERIFIKACIJA HIPOTEZE IN SKLEP	50
7. LITERATURA IN VIRI	53

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV

B2B	- Poslovanje med podjetji znotraj proizvodno-poslovne verige
B2C	- Poslovanje s potrošniki
BDP	- Bruto družbeni proizvod
CEFTA	- Srednjeevropski sporazum o prosti trgovini
EDU	- Evropska denarna unija
EU	- Evropska unija
GDP	- Bruto družbeni proizvod
ID	- Informacijska družba
IKT	- Informacijsko-komunikacijska tehnologija
OECD	- Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj
R&TR	- Raziskave in tehnološki razvoj
R&R	- Raziskave in razvoj
RIS	- Raba interneta v Sloveniji
RRD	- Raziskovalno-razvoja dejavnost
SGRS	- Strategija gospodarskega razvoja Slovenije
SURS	- Statistični urad Republike Slovenije

1. UVOD

»Nova družba bo družba izobraženih. Znanje bo njen ključni vir in izobraženci bodo prevladujoči del »delovne sile«. Družba prihodnosti ne bo poznala meja, saj znanje potuje lažje kot denar. Omogočala bo hitrejšo mobilnost navzgor za vse s pridobljeno izobrazbo. Znanje, kot temeljno »proizvodno sredstvo«, bo pridobiti lažje kot kadar koli. Zato bodo tudi možnosti za uspeh in seveda tudi poraz večje. Vsi namreč ne moremo zmagati.«

Peter F. Drucker

Pojav družbe temelječe na znanju oziroma družbe znanja je ena od pomembnih globalnih sprememb v mednarodnem okolju, ki bo vplivala na bodoči razvoj Slovenije. Kaj sploh je družba znanja, kako uspešna je Slovenija v tem prehodu, kako se izvaja Strategija gospodarskega razvoja Slovenije in kakšen je pri tem vpliv EU? To je le nekaj vprašanj, ki so služila kot izhodišča za pisanje diplomskega dela, katerega namen je preučiti uspešnost Slovenije na prehodu v družbo znanja.

Devetdeseta leta prejšnjega stoletja so bila za Slovenijo zelo uspešna. V kratkem času je dosegla politično osamosvojitvev, nadomestila izgubo trgov v bivši Jugoslaviji, si izborila pridruženo članstvo v EU in nenazadnje seveda vabilo za vključitev vanjo. S postopno integracijo v EU smo se izpostavili globalnemu gospodarstvu s prostim pretokom blaga, storitev, kapitala, tehnologije, idej in delno ljudi v nastajajoči informacijski družbi t.i. družbi znanja. V primerjavi z drugimi Srednje in Vzhodno evropskimi državami ter nekaterimi potencialnimi prednostmi se je Slovenija soočila s številnimi razvojnimi problemi in njihovimi posledicami (npr. nizka izobrazbena raven, nezaposlenost, tehnološko zaostajanje gospodarstva, premajhno število najvišje kvalificiranih strokovnjakov ter posledično premajhna konkurenčnost gospodarstva). Način, kako se Slovenija sooča s problemi povezanimi s prehodom v družbo znanja, bo torej izhodišče mojega diplomskega dela.

2. METODOLOŠKI OKVIR

2.1. PREDMET RAZISKOVANJA IN PROBLEM DIPLOMSKEGA DELA

Predmet raziskovanja diplomskega dela je družba znanja v Sloveniji. Predstavili bomo pomen družbe znanja v svetu in pri nas, poudarek bo na posameznih delih družbe znanja, kot so izobraževanje in usposabljanje, informacijsko-komunikacijske tehnologije ter raziskave in razvoj. Pri obravnavanju družbe znanja v Sloveniji se bomo osredotočili na Strategijo gospodarskega razvoja Slovenije (SGRS) predvsem zaradi dejstva, da je prehod v družbo znanja eden od glavnih mehanizmov uresničevanja ciljev strategije. Preostale štiri cilje SGRS bomo predstavili le na kratko, zaradi sicer preobsežnega področja preučevanja. Na koncu bomo družbo znanja in ključne procese na tem področju predstavili tudi z vidika bližajočega se članstva Slovenije v EU.

2.2. HIPOTEZA

V diplomskem delu bomo preverili naslednjo hipotezo: *Slovenija kljub SGRS in enim od temeljnih mehanizmov doseganja ciljev te strategije (prehodom v družbo znanja), še vedno vlaga premalo v primerjavi z državami EU v tiste razvojne potencialne, ki ustvarjajo osnovo gospodarstva, in družbe, ki temeljita na znanju.*

Hipotezo bomo preverjali z analizo SGRS in Poročila o razvoju iz leta 2003. Ugotovili bomo, ali se cilji postavljeni v SGRS sploh uresničujejo in kakšen vpliv na uresničevanje le-teh ima vključitev Slovenije v EU. Pomagali si bomo z indikatorji, kot so uporabljeni v Poročilu o razvoju in kateri opredeljujejo na znanju temelječo družbo.

2.3. CILJI DIPLOMSKEGA DELA

Cilji, ki jih z diplomskim delom želimo doseči so:

- opredeliti družbo znanja in izpostaviti pomen le-te v globalnem okolju,
- predstaviti segmente družbe znanja v Sloveniji,
- primerjati cilje, ki si jih je zadala država v SGRS, in njihovo dejansko izvajanje,
- ugotoviti vpliv vključevanja v EU na prehod Slovenije v družbo znanja.

2.4. UPORABLJENE METODE IN STRUKTURA ANALIZE

Pri izvedbi naloge in opisu izbrane problematike bomo uporabili naslednje metode:

- deskriptivno metodo: opis in razlaga pojmov družbe znanja in njenih segmentov,
- analizo primarnih virov (nacionalni programi, mednarodne pogodbe, strategije),
- analizo sekundarnih virov (revije, poročila, publikacije, zborniki),
- analizo internetnih virov za pridobitev informacij o družbi temelječi na znanju v Sloveniji,
- mednarodno-primerjalna metoda: primerjava indikatorjev družbe znanja v Sloveniji in v državah EU.

V nalogi se bomo osredotočili predvsem na SGRS in Poročilo o razvoju in sicer na: izvajanje SGRS, primerjavo indikatorjev družbe znanje v EU in pridruženih članicah ter vpliv vključitve Slovenije v EU pri uresničevanju SGRS.

Diplomsko delo je razdeljeno na šest poglavij. *Uvodu* sledi *drugo poglavje*, ki zajema metodološki okvir. Ta omogoča sistematični pregled predmeta, hipoteze, ciljev ter metod preučevanja. *V tretjem poglavju* je v ospredju družba znanja, opredeljeni so posamezni deli družbe znanja kot so izobraževanje in usposabljanje, informacijsko-komunikacijska tehnologija ter raziskave in razvoj. Na koncu pa predstavimo še značilnosti globalnega razvojnega okolja. *Četrto poglavje* je najbolj obsežno, saj v le-tem predstavimo družbo znanja v Sloveniji. Izpostavljena sta SGRS z osnovnimi cilji ter Poročilo o razvoju in z njim ugotavljanje slabosti in prednosti segmentov družbe znanja v Sloveniji. Predstavljen je tudi prehod EU v informacijsko družbo ter politika razvoja informacijske družbe v Sloveniji. *V petem poglavju* prikažemo Slovenijo v razmerah nove ekonomije, pri čemer je predstavljena pot Slovenije v družbo znanja. *Šesto poglavje* zajema verifikacijo hipoteze in sklep. *V sedmem poglavju* sledi pregled uporabljene literature in viri.

3. DRUŽBA ZNANJA

3.1. DEFINICIJA DRUŽBE ZNANJA

Danes govorimo o družbi znanja, ki jo v EU imenujejo »knowledge age«. Ta družba je v zgodovini prešla od industrijske v storitveno in kasneje še v informacijsko družbo. Za njo je značilno, predvsem v razvitih državah, da znanje kot produkcijski dejavnik prispeva odločujoči delež k bruto družbenemu proizvodu (BDP). Za družbo znanja je zelo pomembna tudi organizacija, katere temelj predstavlja znanje in ne masovna produkcija. Velik delež ljudi, ki vstopajo v produkcijo, ima visoko stopnjo izobrazbe in veliko znanja (<http://www.socius.si/slo/svetilnik/arhiv/2002-03/02.html>, 17. 11. 2003).

Za družbo znanja bi lahko uporabili še vrsto drugih izrazov, ki govorijo o oblikovanju nove družbeno-gospodarske ureditve. Ti izrazi so post industrijska družba, storitvena družba, informacijska družba, inovacijska družba¹. Temeljne značilnosti vseh so spremembe v razvoju informacijsko-komunikacijskih tehnologij, dinamična rast uporabe interneta, globalizacija, procesi liberalizacije mednarodnega pretoka blaga, storitev in kapitala. Vse to vodi v vse večjo vlogo znanja, predvsem zaradi zaostrovanja konkurence ter obsežnosti teh dogajanj (Stare, Bučar, 2000: 99).

Družbo znanja opredeljuje vrsta medsebojno prepletenih dejavnikov. Ti dejavniki so predvsem izobraževanje in usposabljanje, raziskave, tehnološki razvoj in inoviranje, ter uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) v vse segmente gospodarstva in družbe. Samo vzporedno razvijanje vseh omenjenih dejavnikov lahko na dolgi rok uveljavlja družbo znanja, to pa pomeni tudi prispevek k uresničevanju trajnostnega razvoja, kot ga opredeljuje Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001-2006 (SGRS): »Trajnostni razvoj omogoča zadovoljevanje potreb današnjih generacij, ne da bi omejeval možnosti prihodnjih pri vsaj enako uspešnem zadovoljevanju njihovih potreb. Zaželeno je bogatenje sedanjih generacij, če le to izhaja iz krepitve virov blaginje in izboljševanja razvojnih dejavnikov, na primer vlaganje v infrastrukturo, tehnološki razvoj, človeške zmožnosti. S tem se izboljšuje položaj današnjih generacij in se hkrati povečuje razvojna zmogljivost prihodnjih.« (Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2002: 158)

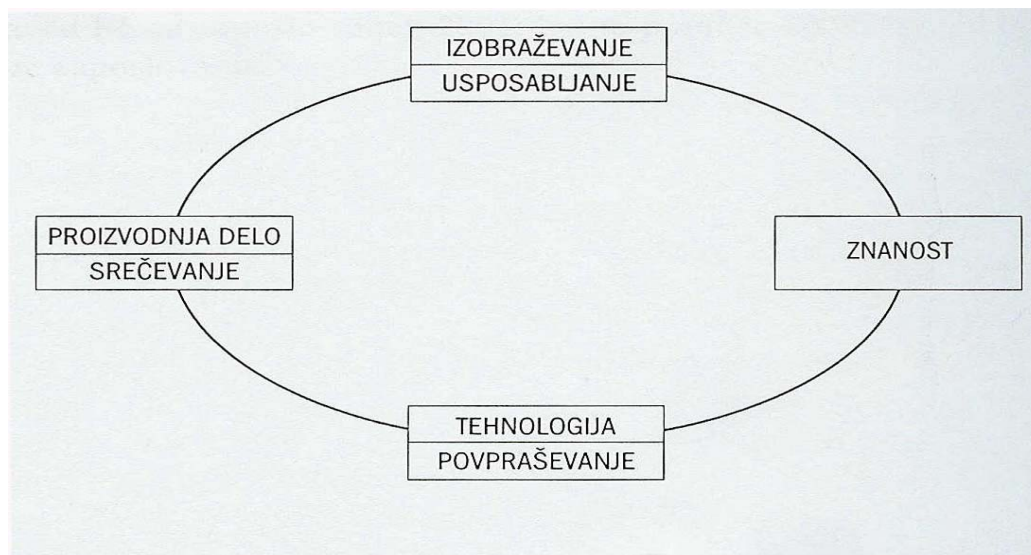
¹ V nadaljevanju uporabljam izraz družba znanja.

3.2. IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE

3.2.1. Tehnološko izobraževalni krog

Izobraževanje in usposabljanje je odločujoči dejavnik kakovosti ponudbe delovne sile. Ta se v proizvodnji srečuje s povpraševanjem po ustreznem znanju in sposobnostih, ki jih narekujejo nove tehnologije. Ustvarjanje novega znanja se po eni strani vključuje v nove tehnologije, po drugi pa se prenaša na širši krog ljudi, še zlasti s pomočjo sistematičnega izobraževanja in usposabljanja v šolah. Vsi navedeni dejavniki se povezujejo v krog, kot je prikazan na sliki 1 (Svetlik, Lorenčič, 2002: 256).

Slika 1: Tehnološko izobraževalni krog

Vir: Svetlik, Lorenčič (2002: 256).

Težnja proizvodnje je ustvarjanje dobičkov, zato se v nove tehnologije vgrajuje vse več znanja. Proizvodnja je lahko uspešna le, če se vanjo vključijo ustrezno usposobljeni delavci. Popolnoma avtomatizirane proizvodnje je malo predvsem iz tehnoloških in ekonomskih razlogov. Del znanja o tehnologiji je posredovan z usposabljanjem neposredno na delovnih mestih in/ali z izobraževanjem in usposabljanjem mladine oziroma odraslih po programih, ki jih ponujajo različne šole. Danes usposabljanje na delovnih mestih zadostuje le ob manjših tehnoloških spremembah. Za večje tehnološke spremembe je pomembno sistematično

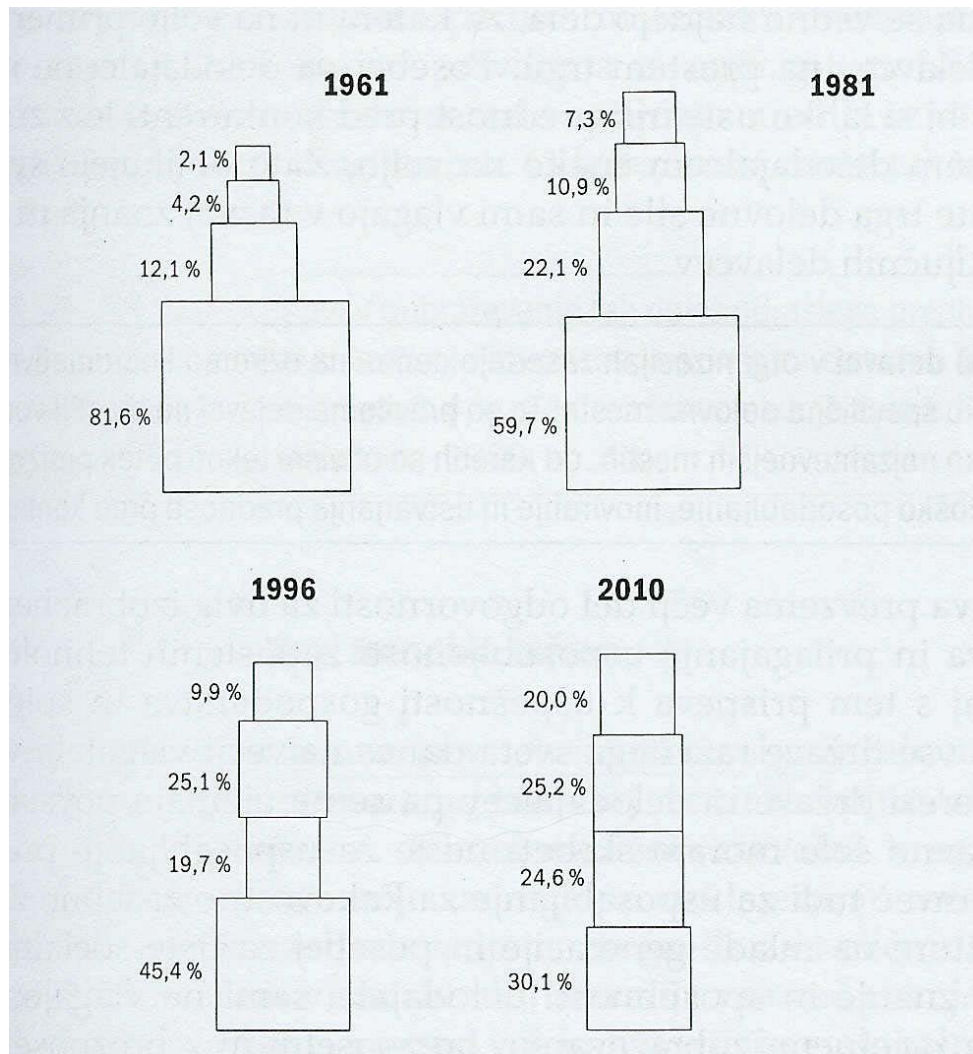
izobraževanje, od katerega se pričakuje, da v svoje programe vključuje nova znanstvena spoznanja (Svetlik, Lorenčič, 2001: 256-257).

Podjetja iz razvitih držav vedno pogosteje v manj razvite države prenašajo tehnologijo, ki doma niso več donosna. Manj razvite države ponavadi zaostajajo v stopnji izobraženosti, posledično pa tudi za znanjem, ki ga zahteva sodobna tehnologija. Prenos tehnologije lahko za manj razvite države pomeni napredovanje na višje stopnje tehnološke razvitosti, s tem pa igra pomembno vlogo razvojnega dejavnika v posameznih državah. Tehnološko neskladje se največkrat začne povečevati v primeru, kadar države ne skrbijo dovolj za dviganje izobrazbene ravni. Prebivalstvo mora delati vedno več za vedno nižje stroške, to pa pomeni tehnološko in gospodarsko zaostajanje za razvitimi državami (Svetlik, Lorenčič, 2002: 258).

Jerovšek (v Svetlik, Lorenčič, 2002: 258) je ugotovil, da so klasične industrijske družbe potrebovale le piramidalno izobrazbeno strukturo. Večina industrijskih delavcev je bila nizko izobražena, na vrhu je bilo malo vrhunsko usposobljenega kadra, vmes pa je bila večja skupina tehnikov, ki so vodili proizvodnjo.

S prehodom v razvito industrijsko in kasneje post industrijsko družbo je idealna izobrazbena struktura dobivala vretenasto obliko (vedno širši vrh in vedno ožje dno). Vse bolj so začela izginjati nekvalificirana dela, povečuje se obseg storitev, z le-tem pa se povečujejo potrebe po vedno več vrhunsko usposobljenih strokovnjakih (Svetlik, Lorenčič, 2002: 259).

Slika 2: Izobrazbena piramida – vreteno za prebivalstvo v starosti nad 14 let za Slovenijo v izbranih časovnih točkah

Vir: Svetlik, Lorenčič (2002: 259).

Drofenik et al. (v Svetlik, Lorenčič, 2002: 259) navajajo, da izobrazbena struktura v Sloveniji v zadnjih štirih desetletjih postaja vretenasta, vendar smo za razvitimi državami oddaljeni še vedno za kakih deset let.

Danes so države razvitega sveta največji vlagatelj v izobraževanje. S prevzemanjem večjega dela odgovornosti za dvig izobrazbene ravni prebivalstva in prilagajanjem usposobljenosti zaposlenih tehnološkim zahtevam, države prispevajo k uspešnosti gospodarstva in splošni blaginji. Država prevzame odgovornost tudi za posameznike, ki zgodaj izstopajo iz procesa izobraževanja. Motivacija za izobraževanje je pri njih najmanjša, saj so praviloma iz najnižjih

dohodkovnih skupin prebivalstva, in se pogosto znajdejo med brezposelnimi (Svetlik, Lorenčič, 2002: 260-261).

Obratno pa lahko ugotovimo, da čim višjo stopnjo izobrazbe kot jo ima posameznik, tem bolj si prizadeva obseg svojega znanja oziroma izobrazbe še povečati. Tujinman in Schomann (v Svetlik, Lorenčič, 2001: 261) ugotavljata, da se med pospešeno privatizacijo, delnim umikom države in uveljavljanjem trga povečuje odgovornost posameznikov za izobraževanje. K doseganju višjih izobrazbenih ravni in stalnemu izpopolnjevanju znanja jih spodbuja negotovost, s katero se srečujejo zlasti na trgu delovne sile. Za raven posameznika je značilna tudi splošna zakonitost reprodukcije znanja.

3.2.2. Novi trendi in težave tehnološko izobraževalnega kroga

V zadnjih desetletjih se pojavljajo trije razvojni trendi v tehnološko izobraževalnem krogu, ki so med seboj močno prepleteni: (i) tehnološko izobraževalni krog se vse hitreje vrti, (ii) pojavlja se vse večja zadrega pri količini in kakovosti sprememb v smislu vključevanja vse več znanja v nove tehnologije; (iii) poleg tega pa se ti procesi vse bolj odvijajo v globalnem prostoru (Svetlik, Lorenčič, 2002: 261).

Količina in specifičnost znanja na znanstveno tehnološkem področju se povečuje. V uporabo prihajajo nove, vse bolj razvejane in zahtevne tehnologije. Povpraševanje po delovni sili se pospešeno spreminja in tako se dolžina tehnoloških krogov meri v letih in ne več v desetletjih. Proizvodnja ni več masovna, temveč gre razvoj v smeri posameznemu uporabniku prilagojenih izdelkov (Svetlik, Lorenčič, 2002: 261).

Države se med seboj primerjajo po usposobljenosti ljudi oziroma po vrednosti človeškega kapitala, ki se največkrat izrazi kar z izobrazbeno strukturo prebivalstva oziroma delovne sile. Zaradi globalizacije je prenos novih tehnologij med državami razmeroma hiter in tekoč. To sili vse države v neizprosno tekmo za usposabljanje delovne sile, ki je sposobna delati z novimi tehnologijami in jih razvijati. To se kaže predvsem v dviganju izobrazbene ravni. Majhne države kot je Slovenija, morajo predvsem skrbeti, da tudi s pomočjo izobraževanja sledijo tehnološkemu razvoju. Velike in razvitejše države pa poskušajo na posameznih področjih ustvarjati presežke znanja, kar pomeni enakovrednejšo tekmo z drugimi oziroma vstop med razvijalce tehnologij (Svetlik, Lorenčič, 2002: 262).

Danes v razvitih državah več kot polovica mlade generacije vstopa v sekundarno izobraževanje in v začetnem izobraževanju ostaja 16 do 20 let. Zaradi vse krajših tehnoloških krogov vse daljše izobraževanje nima trajnih učinkov, saj pridobljeno znanje vse hitreje zastara. Glavno vprašanje pri šolskem izobraževanju je odbiranje informacij in njihovo pretvarjanje v znanje, ki je primerno za posamezne skupine učencev. Posledica specializiranih programov so sicer visoko, a ozko usposobljeni diplomanti. Ti so usposobljeni samo za njim prirejena specifična delovna mesta. Usklajevanje ponudbe delovne sile s povpraševanjem je vse težavnejše, saj je delovna sila izrazito heterogena (Svetlik, Lorenčič, 2002: 262-263).

3.2.3. Revolucija znanja in gospodarstva v tranziciji

Veliko tranzicijskih držav, kot so na primer Madžarska, Poljska in Slovenija, je razvilo temeljni človeški kapital² – visoko stopnjo pismenosti in relativno visok delež prebivalstva z uspešno dokončano osnovno in srednjo izobrazbo. Višješolsko izobraževanje se postopoma izboljšuje, čeprav je kvaliteta univerzitetne izobrazbe še vedno nizka, zlasti na podiplomski ravni³ (Pleskovič, 2000: 6).

Pri relativno trdni začetni osnovi pa je tem državam pomagala geografska lega. Predvsem sosedstvo EU predstavlja za tranzicijske države velik trg, ki lažje podpira inovacije za raziskave in razvoj in ponuja večje možnosti za izmenjavo informacij, idej in tehnologije. Še zlasti z uporabo uvoženih sodobnih telekomunikacijskih tehnologij daje nastajajočim gospodarstvom možnost, da preskočijo nekatere faze razvoja (Pleskovič, 2000: 6).

3.2.4. Sodelovanje med univerzo in gospodarstvom

Zlasti na Zahodu se danes največ sprememb dogaja na področju sodelovanja univerze in gospodarstva. Industrijska podjetja v ZDA so skozi dvajseto stoletje zahtevala lastništvo nad inovacijami. Največji dohodki od licenc na ameriških univerzah prihajajo od biotehnologije,

---

² Pleskovič (2000: 9) je zapisal, da je človeški kapital pomemben iz dveh razlogov: (i) je glavna determinanta sposobnosti države sprejeti in osvojiti znanje in (ii) pomemben vložek v razvijanje novega znanja.

³ Glavni problemi, s katerimi sem se tudi delno sama srečevala, so: preveč je učenja na pamet in premalo vključevanja študentov v učni proces, učni načrti bi se morali bolj posodabljati, vsekakor pa bi se moral spremeniti zelo uradni odnos med študentom in profesorjem.

V Sloveniji in drugih tranzicijskih državah je število učiteljskih nastavitev na fakultetah odvisno od števila vpisanih študentov. Študentom zmanjkuje časa za individualni študij, učni načrti so prenatrpani, poleg tega so še redki poskusi za spremembo neuspešni, saj je preveč birokratskih normativov (Mali, 1997: 471).

Pleskovič (2000: 9) tudi navaja, da bi se moralo tako študente kot profesorje spodbujati k raziskovalnemu delu.

informatijske tehnologije in tehnologije novih materialov. Univerze v zadnjih dveh desetletjih v ZDA in drugje v razvitem svetu vedno bolj postavljajo zahteve nad lastništvom patentov⁴ (Mali, 2002: 309-311).

Za celotni univerzitetni sistem v ZDA je danes značilno, da močno poudarja poslanstvo, ki ga običajno označujemo kot servis družbi (raziskovalni parki, tehnični programi podjetništvu itd.). Akademsko osebje na ameriških univerzah se že od nekdaj zaveda, da bodo študentje iz univerz našli lažjo pot do zaposlitve v gospodarstvu, če bo univerza sodelovala z le-tem (Mali, 2002: 14).

Spreminjajo se tudi odnosi med univerzo in državo v smeri trojnega niza povezav med vlado, univerzo in gospodarstvom. V razvitem svetu (predvsem v VB, ZDA in na Finskem) delujejo znotraj vsake univerze t.i. »uradi za povezovanje z industrijo« (»Industrial Liaison Offices«), ki nudijo raziskovalcem različne oblike pravne, tehnične in druge pomoči pri urejanju medsebojnih odnosov z industrijskimi partnerji⁵ (Mali, 2002: 315).

Glede na današnje hitre družbene spremembe, mora univerza še bolj utrjevati povezanost tudi z znanostjo. Bistvo moderne univerze ostaja v enotnosti raziskovanja in poučevanja (Mali, 1997: 466).

3.3. INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKA TEHNOLOGIJA (IKT)

3.3.1. Tehnološki odgovor

Informacijska in komunikacijska tehnologija omogočata ponovno združevanje mesta dela in mesta bivanja in tako predstavljata najbolj dinamičen del tehnologije. Pomembni sta v virtualnih organizacijah, kjer se vse več ljudi ukvarja s projekti, kjer so pomembni končni roki

---

⁴ V Sloveniji smo bili v preteklem desetletju in pol le deloma uspešni pri prenosu znanja iz univerz v gospodarstvo po poti zaposlovanja mladih raziskovalcev v podjetjih. Za povečanje kadrovskega potenciala v slovenski znanosti je bil zaslužen predvsem projekt »Mladih raziskovalcev«, ki poteka v Sloveniji že od leta 1985 (Mali, 2002: 311).

Pečlin (Mali, 2002: 311) je ugotovil, da je bil projekt manj uspešen glede prehoda mladih visoko usposobljenih strokovnjakov v gospodarstvo. Po njegovih analizah je 60% mladih raziskovalcev na področju naravoslovno-tehničnih ved ostalo na fakultetah, kjer so se znanstveno usposabljali.

⁵ Na obeh slovenskih univerzah je bilo prevladujoče stališče vodij raziskovalnih inštitutov in dekanov fakultet, da bi ustanavljanje teh uradov pri nas vodilo v dodatno birokratizacijo, ki jo je v Sloveniji že tako preveč (Mali, 2002: 315).

in ne delovni čas sam po sebi. Posameznik po elektronskih omrežjih doseže izbrano točko vplivanja od kjer koli, tako da njegova lokacija ni pomembna (Svetlik, Lorenčič, 2001: 263).

Na podlagi IKT se uveljavljata izobraževanje na daljavo⁶ in stalno izobraževanje. Šola in učitelji zgublajo monopol nad znanjem, saj učenci pridobijo mnogo informacij, ki so učiteljem neznane. Izobraževalni proces je lahko uspešen samo z aktivno vlogo učencev in z učiteljem, ki učencem pomaga in jim svetuje (Svetlik, Lorenčič, 2001: 264).

Informacijska družba⁷ je faza razvoja v katero danes vstopajo najrazvitejše države. Za to fazo razvoja je značilno uvajanje robotov, množično uvajanje računalnikov in silovit razvoj znanosti in izobraževanja. Na splošno bi lahko rekli, da taka družba močno poudarja pomembnost vloge informatizacije izobraževalnega sistema (Gerlič, 2002: 40).

Veča se prepada med informacijsko bogatimi in informacijsko revnimi državami, ravno tako mer razvitimi in nerazvitimi deželami. Samo nekateri deli zemeljske oble so pokriti z novo informacijsko tehnologijo. Nova tehnologija je skoncentrirana predvsem v vzhodnih in zahodnih predelih ZDA, v velikih mestih, v Evropi pa v severnih državah in v Nemčiji, Angliji ter Franciji (Vreg, 2001: 7-8).

---

⁶ Izobraževanje na daljavo je oblika izobraževanja, za katero je značilno, da sta učitelj in študent večinoma ločena. Izobraževalni proces organizira izobraževalna organizacija, ta pa poteka s pomočjo različnih medijev. Izobraževalna organizacija študentom nudi možnost dvosmernega komuniciranja in organizira občasna študijska srečanja (<http://www.ef.uni-lj.si/ncp/papers/informatika.doc>, 17. 11. 2003).

V različne oblike izobraževanja na daljavo je z vsakim dnem vključenih vse več ljudi po vsem svetu in povsem stvarna je napoved, da bo leta 2005 že 60 odstotkov vsega izobraževanja potekalo ob podpori interneta (<http://www.ef.uni-lj.si/studij/dodiplomski/snd/stran0.html>, 7. 11. 2003).

⁷ Pojem »informacijska družba« se je prvič uporabil v pionirskem delu Fritza Machlupa v poznih petdesetih letih. Machlup je prvi kvantitativno prikazal tisti »sektor gospodarstva« v ZDA, ki je povezan s »produkcijo in distribucijo znanja«. Izobraževanje, raziskovanje in razvoj, komunikacijska sredstva, informacijski stroji (računalniki) in informacijske storitve (finance, zavarovanje promet nepremičnin) so bile njegove glavne kategorije. ZDA naj bi v tistem času hitro postajale informacijska družba, saj je ugotovil, da je bila rast »informacijskega sektorja« dvakrat večja, kot pa rast bruto nacionalnega proizvoda (Mlinar, 1989: 1195).

3.3.2. Revolucija znanja

Castells (v Vreg, 2001: 8) je zapisal, da ima samo 2,4% svetovne populacije dostop do interneta, od tega 28% na Finskem (ki je najbolj orientirana družba na svetu), 26,3% v ZDA in samo 6,9% v OECD (brez ZDA). Poleg tega se večja tudi digitalni prepad med državami Vzhodne in Zahodne Evrope. V Aziji je opazna koncentracija na Japonskem.

Revolucija znanja temelji na sodobni znanosti in tehnologiji. Omogoča in pospešuje jo hitra rast interneta in drugih komunikacijskih medijev. Po reviji *The Economist* (september 2000) je bila rast uporabe interneta najhitrejša v ZDA in v drugih industrijskih državah, najpočasnejša pa v državah v razvoju. Internet omogoča učinkovito izmenjavo znanja med posamezniki in institucijami, ogromno je prispeval k sodobnemu napredku v različnih znanosti, predstavlja pa tudi zmožnost takojšnjega shranjevanja, analiziranja in posredovanja informacij kamorkoli po minimalni ceni (Pleskovič, 2000: 2-3).

Države z visokim in srednjim dohodkom lažje izkoriščajo uporabo interneta za gospodarske aktivnosti kot pa manj razvite države. Pleskovič (2000: 3) piše, da je učinkovita uporaba interneta komplementarna visoko razvitemu človeškemu kapitalu in ne njegovo nadomestilo. Znanje je javno dobro – lahko ga uporabljamo vedno znova, ne da bi zmanjšali njegovo vrednost. Prednost za države na začetni stopnji razvoja je poceni reprodukcija znanja, medtem ko je razvijanje tehnološkega znanja drago. Za uspešno inovacijo je pomembno tudi sodelovanje znanosti, vlade in gospodarstva (Pleskovič, 2000: 3-4).

Znanje je eden izmed glavnih dejavnikov, ki ločuje razvite od manj razvitih držav. Usoda držav v razvoju in tranzicijskih držav je v veliki meri v njihovi lastnih rokah. Če želijo uspešno črpati znanje, morajo vlagati v človeški kapital, tehnologijo in dejavnosti, povezane z znanjem (Pleskovič, 2000: 4).

3.3.3. Gospodarska rast in vloga IKT

Znanje in tehnologija sta postala središče razvojne teorije in prakse ravno zaradi čudežnih ekonomij vzhodne Azije – Hongkonga, Tajvana, Singapura, Koreje in Kitajske. Razlog za njihov uspeh gre pripisati predvsem njihovemu vlaganju v raziskave in razvoj ter izobraževanje, njihovemu osvajanju uvoženih tehnologij in pripravljenosti konkurirati na

mednarodnih trgovih. Mnoge izmed njih bodo v naslednjih nekaj desetletjih dohitele razvite industrijske države, saj se njihovi realni dohodki na prebivalca že danes približujejo tistim v državah OECD. Za njihovo izjemno rast so zaslužne tudi njihove vlade, ki so že od vsega začetka težile k razvijanju in sposobnosti države, da osvoji in sprejme nove tehnologije (Pleskovič, 2000: 5).

Po podatkih OECD (2000) je intenzivnost merjena z odstotkom naložb v IKT glede na BDP znašala za države OECD v letu 1997 7% (v Sloveniji 1,4%). Visoke naložbe so bile značilne predvsem za države članice OECD in sicer: Švedsko, Švico in Nizozemsko (Bučar, 2002: 2).

Napovedi so izjemno optimistične tudi pri razmahu uporabe interneta in rasti obeh oblik elektronskega poslovanja, tako imenovani B2C (Business to Consumer – poslovanje s potrošniki) in B2B (Business to Business – poslovanje med podjetji znotraj proizvodno-poslovne verige). Predvsem Azija in Evropa naj bi v naslednjih letih dohiteli ZDA in bistveno povečali svoje delež v trgovini z uporabo interneta. (Bučar, 2002: 3).

Za povečanje inovativnosti pa ni zadosti samo nabava nove računalniške opreme in dostop do interneta, temveč tudi institucionalne in organizacijske spremembe (npr. nove poslovne strategije oziroma izboljšanje znanja zaposlenih) (Bučar, 2002: 4), ki se med državami močno razlikujejo. V nadaljevanju predstavljamo razlike med informacijsko družbo v ZDA, Japonski in Evropi.

Tabela 1: Razlikovanje pojma informacijska družba med ZDA, Japonsko in Evropo

	ZDA/Japonska	Evropa
Vsebina (-e)	* nacionalno utemeljena	*nacionalne in multikulturne
	*velike, integrirane medijske skupine z ogromno investicijsko močjo za nove tehnologije	*majhni nacionalni producenti, ki se morajo združevati
	*večinoma se prodajajo na enotnem velikem trgu	*prodajajo se na nacionalnih in vseevropskih trgih
Omrežja- infrastrukture	*enotni niz standardov	*veliki uspeh mobilne telefonije; različni standardi na različnih ravneh; številni zunanji dobavitelji in ponudniki so bolj povezljivi s standardi ZDA
	*večina tehnologij domači produkt	*medsebojno tekmujoče tehnologije
	*dobra razprostranjenost osnovne infrastrukture (telefonija, kabelska TV, cenovno ugodna omrežja visokih hitrosti)	*razprostranjenost osnovnih infrastruktur z mednacionalnimi razlikam
	*v manjšem obsegu vse velja tudi za Japonsko	*razvita osnovna telefonija
Programska oprema	*v ZDA ogromni, agresivni oligopoli industrije programske opreme *na Japonskem slabo razvita industrija programske opreme	*specialistični razvijalci programske opreme in odličnih rešitev za specifične niše
»Človeški dejavnik«	*tehnološko orientirani in informacijsko izobraženi uporabniki v poslovnem svetu in industriji *seznanjeni producenti informacij; znajo uporabljati številne obstoječe tehnologije *vseprisotno zavedanje pomena informacijskih tehnologij in informacijske družbe	*zgodovinsko nižja stopnja informatizacije v poslovnem svetu, industriji, gospodinjstvih in v srednjih ter visokih šolah se hitro zmanjšuje *zamuda pri uvajanju novih informatičnih uslug – vzrok za nedoseganje primerljivih deležev z ZDA *naraščanje zavedanja pomena informacijske družbe

Vir: Povzeto in pripravljeno po d' Haenensu (v Trček, 2003: 103).

3.4. RAZISKAVE IN RAZVOJ

Pri raziskavah in razvoju je predvsem pomembna sposobnost države za razvijanje – ustvarjanje novega znanja. Vlade bi morale pri pospeševanju domačega znanja aktivno spodbujati produktivne raziskave in pomagati zasebnemu sektorju, da bi se lažje odzival trgu (Pleskovič, 2000: 8). ZDA, Japonska in večina zahodnoevropskih držav vlagajo v raziskovanje in razvoj v povprečju 3,5-4% BDP, medtem ko Slovenija v R&R vlaga le okoli 1,5% BDP (Pleskovič, 2000: 8).

Aghion (v Pleskovič, 2000: 9) navaja, da nekatera tranzicijska gospodarstva dajejo prednost staremu pred novim in tako zavirajo tehnološke spremembe. Pri tem misli na to, da vse kar je novejše lahko privede do tega, da staro blago, procesi, spretnosti in poklici lahko zastarijo. Tisti, ki si želijo ohraniti »status quo«, si pomagajo z regulacijskimi ukrepi in drugimi sredstvi, ki dajejo prednost nekaterim obstoječim podjetjem. Lep primer teh ukrepov so restriktivni bančni zakoni, kjer nova podjetja težje dobijo finančno podporo kot uveljavljena, in nacionalni izobraževalni sistemi z zastarelimi učnimi načrti (Pleskovič, 2000: 9).

3.5. ZNAČILNOSTI GLOBALNEGA RAZVOJNEGA OKOLJA

Pred nekaj leti je Mednarodna banka za obnovo in razvoj ocenila sedanjo strukturo svetovnega kapitala: 64% pripada znanju, 20% naravnim bogastvom ter 16% finančnemu kapitalu. Veliko vlogo pri vsem tem igra internet in druge informacijske tehnologije, ki omogočajo dostop do znanja, ki je vse manj lastninsko obremenjeno (Sočan, 2001b: 86).

Gospodarstva in družbe, ki bodo sposobne razvijati oziroma vsaj uporabljati sodobne informacijske tehnologije, se bodo lahko uspešno ali nadpovprečno uspešno razvijale v nastajajoči novi ekonomiji⁸ (Sočan, 2001b: 86). Pri pojmu nova ekonomija gre za nekaj novega, zato enotna definicija še ni sprejeta. Nova ekonomija spreminja tradicionalne vzorce poslovanja organizacij. V ospredju nove ekonomije se pojavljajo nove rešitve informacijskih in telekomunikacijskih tehnologij (Leskovar, 2000: 465). Nova ekonomija se pojavlja kot izraz, ki v svojem najširšem pomenu označuje novo industrijsko revolucijo, t.i. tretjo industrijsko revolucijo. Najpogosteje novo ekonomijo opisujemo kot omrežno,

---

⁸ Nova ekonomija se je pojavila v zadnjem četrtletju 20. stoletja, ker ji je informacijsko-tehnološka revolucija dala osnovo za njen nastanek (Castells, 2000: 78).

internetno, digitalno, na znanju osnovano ekonomijo, ki podpira in omogoča elektronsko poslovanje (Penger, 2001: 37). V zadnjem času se tako med državami in znotraj le-teh poglobljajo razlike med tistimi, ki imajo dostop, in tistimi, ki nimajo dostopa do globalnih informacij (Sočan, 2001b: 86).

Za konkurenčnost gospodarskih družb je danes nujno potrebno obvladovanje ustreznih tehnologij, poleg tega morajo le-te preživeti v razmerah vse večje deregulacije, to je odpravljanje kvantitativnih in kvalitativnih omejitev v globalnem pretoku proizvodnih dejavnikov. V sodobnem svetu so se tako izoblikovali trije procesi, ki težijo k doseganju kritične mase znanja in drugih potencialov za konkurenčnost ter uspešen razvoj podjetij in gospodarstev (Sočan, 2001b: 87):

- Prva oblika zajema majhno število držav z dolgoročno hitro gospodarsko rastjo in nadpovprečno uspešnim razvojem. OECD v svoji študiji »The Future of Global Economy« te države uvršča med gospodarstva »Growth Shift«. Zanje je značilno obvladovanje in uporaba informacijskih tehnologij, visok konsenz socialnih partnerjev, visoka stopnja varčevanja in naložb za uvajanje sodobne infrastrukture, prenavo gospodarstva ter zaposlovanje usposobljenega prebivalstva (Sočan, 2001b: 87).
- Lep primer za naslednjo obliko je podjetje Nokia, ki ima v zadnjih letih že več razvojnikov zunaj Finske kot doma. Tu gre predvsem za razvijanje, združevanje in povečevanje multinacionalnih družb, ki z uspešnim managementom združujejo razvojne potenciale na lokalni in globalni ravni (Sočan, 2001b: 87).
- Tretje področje predstavljajo tako imenovani grozdi (clusters)⁹. Majhna in srednja podjetja se povezujejo in sodelujejo s kompatibilnimi institucijami izobraževanja, usposabljanja, tehnološkega razvoja in drugih mrež sodelovanja (Sočan, 2001b: 87).
- Zadnji primer predstavljajo nova ali revitalizirana razvojna jedra, ki nastajajo tudi v širših ali ožjih regijah. Sodobna teorija jim pogosto pravi »hot spots«. Tem vročim žariščem so osnova praviloma univerze s tehnološkimi centri ter širšo infrastrukturo

---

⁹ V Sloveniji prav tako nastajajo grozdi, vendar pri nas obsegajo le dober odstotek podjetij, pri Fincih pa več kot 90 odstotkov. V uspešnih državah kot je Finska je osnova, da podprejo najboljše projekte, stališča do vsega pa morajo uskladiti v koaliciji, z opozicijo, s podjetji in sindikati. V Sloveniji je konsenz žrtev spolitiziranosti naše družbe, ki se še vedno trudi za to, da se oddalji od enopartijskega sistema. Vsaka strankarska politika ima svoje cilje in vrednote in to nas pelje stran od gospodarsko uspešne družbe. Pri nas nimamo niti zasnov česa takega, kot je slavni finski tehnološki svet. Le tega vedno vodi predsednik vlade, v njem pa so poleg ministrov vsi, ki kaj pomenijo v gospodarstvu, na univerzi, v znanosti in med predstavniki dela. Vse, kar se dogovorijo tam, je politična in gospodarska osnova razvoja. Finska je v desetih letih prišla na prvo mesto v tehnološkem razvoju (Sočan, 2003: 4).

civilne družbe in tudi državne ustanove za šolanje, usposabljanje in prekvalifikacijo kadrov. Pojavljajo se v najrazvitejših regijah ZDA, Finske; Irske ipd., kot tudi v najmanj razvitih regijah Kitajske in Indije (Sočan, 2001b: 87).

Tranzicijska gospodarstva vzhodne in srednje Evrope (Slovenija, Madžarska, Poljska in Češka) imajo zaradi svoje geografske lege in trdne osnove človeškega kapitala vse možnosti, da se soočijo z izzivi revolucije znanja. Pri tem sta jim na voljo dve poti. Prva je lažja in predstavlja samo uživanje v prednostnem položaju glede na še manj razvita gospodarstva v tranziciji (npr. Ukrajina, BiH, Uzbekistan itd.). Druga pot je napornejša in pomeni sledenje ali priključitev državam, ki poganjajo revolucijo znanja. Zanja so potrebne številne strategije in dejanja, od odprte trgovine, vlaganj v raziskave in razvoj, možnost boljšega dostopa do interneta, izboljšanje izobraževalnega sistema, krepitev civilne družbe itd. (Pleskovič, 2000: 6-7).

4. SLOVENIJA IN DRUŽBA ZNANJA

4.1. STRATEGIJA GOSPODARSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE 2001-2006 (SGRS)

4.1.1. Nova razvojna paradigma

SGRS (2001) je temeljni strateški dokument države, ki na podlagi problemske analize opredeljuje dejavnike gospodarskega razvoja, dolgoročne cilje in ciljni razvojni scenarij ter osnovne usmeritve delovanja države. Je strateški okvir za pripravo predloga proračuna in se kot usmeritev upošteva pri določanju državnih razvojnih prioritet, makrofiskalnih okvirov javnih financ ter tudi glavnih programov, podprogramov, projektov in aktivnosti na ravni države. Je tudi izhodišče za pripravo Državnega razvojnega programa. Strategijo sprejme Državni zbor RS na predlog Vlade RS (<http://www.gov.si/zmar/public/sgrs.php>, 13. 1. 2004).

Slovenija je šest let po oblikovanju prve gospodarske strategije¹⁰ ugotovila, da potrebuje novo gospodarsko razvojno strategijo. Razloge lahko razvrstimo v tri skupine:

---

¹⁰Prva strategija na področju gospodarskega razvoja je samostojna Slovenija prvič celovito izoblikovala leta 1995 v dokumentu Strategija gospodarskega razvoja: približevanje Evropi – Rast, konkurenčnost in integriranje (SGRS). Tej sta sledili še Strategija ekonomskih odnosov s tujino: Od pridruženega do polnopravnega članstva v

1. *Izčrpanost dosedanjega razvojnega vzorca in spremenjen pomen razvojnih dejavnikov.* Dosedanje strategije, ki so nastajale v tranzicijskih razmerah, so poudarjale predvsem oblikovanje učinkovitega tržnega gospodarstva in ustrezno prilagoditev institucionalnega okvira. Na sedanji stopnji razvoja in ob spremenjenem mednarodnem okolju sta ključna dejavnika povečanje odprtosti do okolja (krepitev konkurenčne sposobnosti gospodarstva in države) ter neprestano učenje in iskanje najustreznejših prilagoditev, pri čemer imata glavno vlogo izobraževanje in razvoj človekovih virov.
2. *Celovitejši razvojni cilji.* Nova strategija izhaja iz opredelitve za trajnostni razvoj in enakovrednega obravnavanja treh sestavin blaginje, to je njene gospodarske, socialne in okoljske razsežnosti. Trajnostni razvoj zadovoljuje potrebe današnjih generacij, ne da bi pri tem oviral možnosti prihodnjih pri zadovoljevanju njihovih potreb. Bogatenje sedanjih generacij naj bi izhajalo iz krepitve virov blaginje, iz rabe okolja (naravnih virov in storitev okolja), ki omogoča njegovo sočasno obnovo in iz investicij v tiste komponente razvoja kot na primer infrastrukturo, tehnični napredek, človeške zmožnosti in zmogljivosti, ki bodo tudi prihodnjim generacijam omogočale ustvarjanje blaginje.
3. *Spremenjeno mednarodno okolje.* Vzporedno z evropskim povezovanjem se poglobljajo procesi svetovne globalizacije, v veliki meri s pomočjo informacijske tehnologije, ki močno znižuje stroške proizvodnje in trgovine, ter mednarodnega delovanja nasploh. S tem se zaostreje mednarodna konkurenca ter povečuje pomen prilagodljivosti in učenja (<http://www.gov.si/zmar/projekti/sgrs/dokument.html>, 29. 11. 2003).

4.1.2. Osnovni cilji strategije

Osnovni cilj strategije je povečanje blaginje prebivalcev in prebivalk Slovenije, ki vključuje tudi nematerialne sestavine, kot so osebni razvoj in samouresničevanje, vključenost v družbo in varnost, sodelovanje, razvoj individualne in kulturne identitete. Doseganje cilja se izrazi v celovitem povečanju blaginje, izmerjene s tradicionalnimi ekonomskimi merami razvoja (bruto domači proizvod) in novimi merami razvoja (indeks človekovega razvoja,

---

Evropski uniji (SEOT) in Strategija Republike Slovenije za vključitev v Evropsko unijo: ekonomski in socialni del (SVEU) (Sočan, 2001a: 1).

indeks pristnega varčevanja, kazalec trajnostnega razvoja) (Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2002: 159).

4.1.3. Mehanizmi za doseg ciljev strategije

Usmeritve so opredeljene po petih osnovnih vsebinskih sklopih, ki vključujejo področja več sektorskih politik in ustrezajo opredelitvi ključnih razvojnih dejavnikov. Ti mehanizmi so (<http://www.gov.si/zmar/projekti/sgrs/dokument.html>, 29. 11. 2003):

- Prehod v družbo znanja. V ta mehanizem sodijo politike za razvoj človeškega dejavnika (formalno in neformalno izobraževanje in usposabljanje, večja fleksibilnost trga dela, opredelitev migracijske politike¹¹), izgradnja informacijsko-komunikacijske infrastrukture in razvoj novih storitev, raziskovalno-razvojna dejavnost in tehnološki razvoj, ki predstavlja aktivno uresničevanje na znanju temelječe družbe.
- Krepitev konkurenčnosti gospodarstva. Drugi temeljni mehanizem so politike povezane s krepitvijo konkurenčnosti podjetniškega sektorja in gospodarstva nasploh. Sem spadajo prestrukturiranje podjetij in povečevanje konkurenčnosti podjetniškega sektorja, razvoj učinkovitega finančnega sistema in razvoj učinkovite gospodarske infrastrukture.
- Krepitev konkurenčnosti države. V tem okviru je bistvena reforma javne in državne uprave, ki bi omogočila tudi ustrežnejšo organiziranost za načrtovanje in spremljanje oziroma vrednotenje razvojne politike, ter zagotavljanje večje razvojne vloge javnih financ.
- Politike za vključitev v notranji trg EU. Med politike za učinkovito operativno vključitev v notranji trg EU spadajo predvsem ustrezne politike konkurence in državnih pomoči ter ekonomskih odnosov s tujino.
- Regionalno uravnotežen razvoj. Mehanizmi obsegajo splet številnih politik, med njimi regionalne politike, prostorsko načrtovanje, zemljiške politike, politike razvoja podeželja, politike zaščite kulturne dediščine in podobno, ki v povezavi s povečano samostojnostjo regij pri spodbujanju lastnega razvoja zmanjšujejo regionalne razlike v razvitosti.

---

¹¹ Politiko trga delovne sile in zaposlovanja v povezavi z migracijsko politiko, ki je tudi eden od segmentov prehoda v družbo znanja, bomo zaradi preobsežnosti izpustili.

4.2. POROČILO O RAZVOJU

4.2.1. Predstavitev poročila

Prvo poročilo o razvoju (Poročilo) je bilo objavljeno leta 2002 in je bilo namenjeno ugotavljanju izhodiščnega stanja. Za spremljanje SGRS (sprejete leta 2003) je namenjeno Poročilo o razvoju 2003. Pomembno je z vidika ocenjevanja uspešnosti države pri sledenju trajnostnega razvoja in prikazovanja uspešnosti krepitve v SGRS opredeljenih razvojnih dejavnikov oz. mehanizmov (Poročilo o razvoju, 2003: 7).

Nas bo predvsem zanimalo uresničevanje mehanizma prehoda v družbo znanja. Pri izboru kazalnikov, na katerih sloni Poročilo, je pomembno to, da so kar se da usklajeni s strukturnimi indikatorji, ki jih je EU v istem času razvijala za spremljanje Lizbonske strategije. Drugače izbor kazalnikov izhaja predvsem iz vsebine SGRS, podatkov, ki jih zagotavlja Statistični urad Republike Slovenije (SURS) in ostalih virov (Poročilo o razvoju, 2003: 7). V nadaljevanju navajamo seznam indikatorjev na znanju temelječe družbe:

- Povprečno število let šolanja delovno aktivnega prebivalstva
- Delež prebivalstva s končano srednjo šolo
- Raba interneta
- Varni strežniki
- Število raziskovalcev na tisoč aktivnih prebivalcev
- Delež inovativnih podjetij v predelovalnih dejavnostih
- Bruto domači izdatki za R&R dejavnost (Poročilo o razvoju, 2003: 104).

4.2.2. Prehod v družbo znanja

Razvite države s preходом v novo tisočletje stopnjujejo prizadevanja za krepitev ključnih dejavnikov, ki opredeljujejo na znanju temelječo družbo in povečujejo konkurenčnost gospodarstev. Vsi trije dejavniki (izobraževanje, raziskave, razvoj in inoviranje ter intenzivna uporaba informacijsko-komunikacijskih tehnologij) so med seboj neločljivo povezani in samo močna povezanost med le-temi na vseh področjih daje dobre rezultate. Nato opozarjajo tudi aktivnosti Evropske komisije (Poročilo o razvoju, 2003: 32- 36).

Prioritetne usmeritve na področju izobraževanja in usposabljanja so naslednje:

- povečanje celotnih vlaganj v izobraževanje in usposabljanje,
- zagotavljanje kvalitetnega izobraževanja in usposabljanja na vseh ravneh izobraževanja,
- dvig izobrazbene ravni odraslih in koncept vseživljenjskega učenja,
- dvig pisnih spretnosti celotnega prebivalstva¹² ter njihova bolj enakomerna regionalna porazdelitev,
- povečanje odgovornosti in motivacije delodajalcev za izobraževanje oziroma razvoj sposobnosti zaposlenih (Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2002: 166).

Prioritetne usmeritve na področju IKT so:

- liberalizirati trg telekomunikacijskih storitev ob zagotavljanju varnosti poslovanja udeležencev na trgu in privatizirati dominantnega operaterja,
- čimprej posodobiti telekomunikacijsko omrežje, predvsem s skupnimi vlaganji privatnega sektorja, zunanjih investitorjev in države,
- zagotoviti dostop do javnega telekomunikacijskega omrežja na osnovi odprtega univerzalnega dostopa in zagotoviti medomrežne povezave,
- omogočiti hiter dostop do interneta po konkurenčnih cenah celotnemu prebivalstvu in posebej spodbujati dostop do posebne skupine (mladi, starejši, invalidi),
- ustanavljanje poslovno-podpornih mrež, ki bi na enem mestu ponujale vrsto specializiranih storitev,
- oblikovanje skladov tveganega kapitala, ki vzpodbujajo inovativnost in nastanek podjetij, ki ponujajo nove tehnologije in storitve,
- oblikovanje tehnoloških parkov, v okviru katerih bodo delovala podjetja, ki razvijajo podporo e-poslovanju, ter nove storitve,
- pospeševanje elektronskega poslovanja,
- pritegnitev neposrednih tujih investicij (Urad za makroekonomske analize in razvoj, 2002: 167-168).

---

¹² Uspešen prehod v informacijsko družbo v prvi vrsti narekuje najmanj 3. raven pismenosti, kar pomeni nujnost dodatnega izobraževanja (Stare, Bučar, 2001: 101). Rezultati zadnjih raziskav so pokazali, da več kot 70% odrasle populacije v Sloveniji ne dosega tretje ravni pismenosti, ki je potrebna za enakopravno udeležbo v sodobni družbi. Poglavitni razlog za zaostajanje Slovenije na področju pismenosti je neugodna izobrazbena struktura prebivalstva in relativno nizka vključenost odraslih v izobraževanje, poleg tega pa tudi pomanjkanje spodbud in ukrepov za dvigovanje in ohranjanje ravni pismenosti v življenjskem in delovnem okolju odraslih (<http://www.acs.si/projekti/001/rezultati.html>, 5. 3. 2004).

Prioritetne usmeritve na področju raziskav in tehnološkega razvoja:

- spodbujanje večjega raziskovalno-tehnološkega sodelovanja podjetij med seboj in z raziskovalne sfere,
- povečanje absorpcijske sposobnosti za prenos tehnologije in inovacije,
- večja vlaganja v raziskave in razvoj,
- razvoj raziskovalnih institutov in enot v zasebnem sektorju,
- razvoj spodbudnega okolja za tehnološki razvoj,
- vključevanje znanstveno–raziskovalnega potenciala Slovencev po svetu (Urad za makroekonomske raziskave in razvoj, 2002: 168).

4.2.3. Izobraževanje in usposabljanje

V spodnji tabeli prikažemo ugotovljene slabosti in izboljšanja na področju izobraževanja in usposabljanja družbe znanja v Sloveniji, povzeto po Poročilu (2003).

Tabela 2: Ugotovljene slabosti in izboljšave na področju izobraževanja in usposabljanja

UGOTOVITVE										
SLABOSTI	<p>Med prioriternimi nalogami SGRS se ne izvajajo naloge:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na področjih izobraževanja odraslih, povečanje kvalitete izobraževanja, vseživljejsko učenje - premalo sredstev se namenja v korist terciarnega izobraževanja, izobraževanja odraslih, usposabljanja delovne sile - neto vpisni količnik za starejše starostne skupine <table> <thead> <tr> <th></th> <th>SLO</th> <th>EU</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>30-39 let</td> <td>3%</td> <td>5%</td> </tr> <tr> <td>>40 let</td> <td>0,4 %</td> <td>1,3%</td> </tr> </tbody> </table> <ul style="list-style-type: none"> - zaostajanje po deležu prebivalstva starejšega od 25 let z zaključeno srednjo in terciarno izobrazbo za razvitimi državami, ter Češko in Poljsko - končana terciarna izobrazba: <p>12,8% (1995) → 14,8 % (2002) ; razlog počasnega povečanja je velik osip pri študiju</p>		SLO	EU	30-39 let	3%	5%	>40 let	0,4 %	1,3%
	SLO	EU								
30-39 let	3%	5%								
>40 let	0,4 %	1,3%								

	<p>- delež izdatkov za terciarno izobraževanje 1995-2000.....1,1 in 1,2% BDP 1998 (EU in OECD).....1,3% BDP</p> <p>- zmanjšuje se zaposlovanje iskalcev dela z nižjo izobrazbo</p> <p>- izjemno hitri rasti študentov v devetdesetih ni sledila rast javnih sredstev za financiranje terciarnega izobraževanja in ne rast števila pedagoškega osebja¹³</p> <p>- pod evropskim povprečjem je stopnja vseživljenjskega učenja¹⁴(udeležba odraslih v izobraževanju in usposabljanju)</p>
IZBOLJŠAVE	<p>+ vidni premiki pri izobraževanju mladine: 16-19 let... 82% , 20 -24 let... 30,1% (1995) 16-19 let ...94,3%, 20-24 let...52,4% (2002)</p> <p>+ povečanje povprečnega števila let šolanja delovnega aktivnega prebivalstva v letu 2002 na 11,3 let</p> <p>+ povečuje se zaposlovanje bolj izobraženih iskalcev zaposlitve</p> <p>+ velik del javnih izdatkov se namenja izobraževanju 1995-2000 (SLO)..... 5,5 in 5,7 % BDP; več kot je povprečje EU in držav OECD</p>

Vir: Poročilo o razvoju (2003).

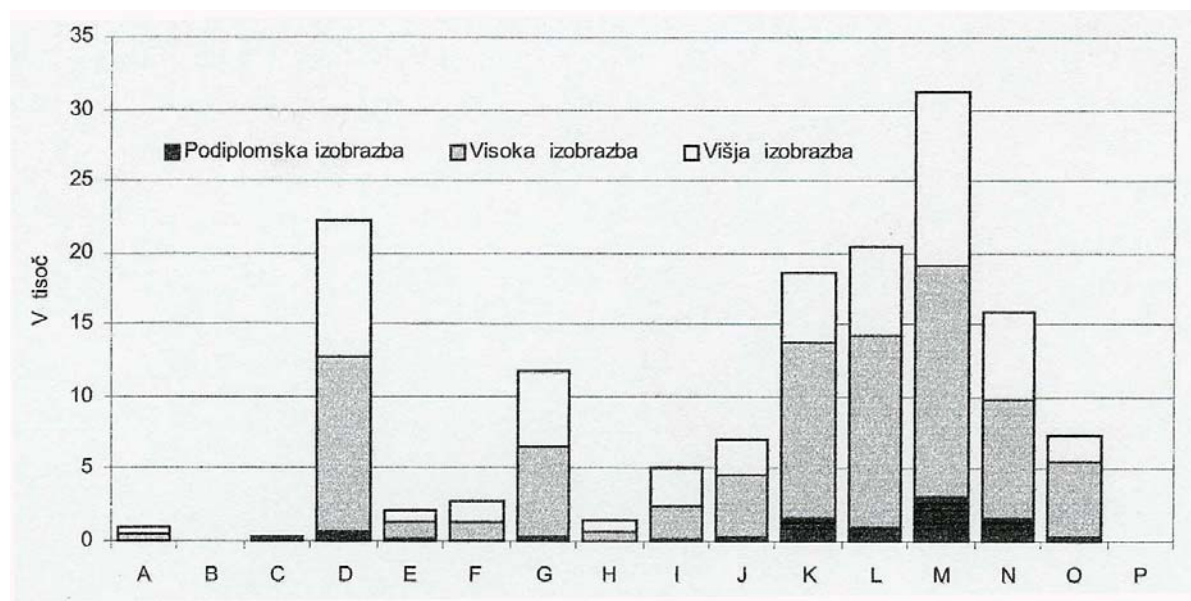
¹³ To je pripeljalo do razprav o financiranju visokega šolstva in idej o uvedbi šolnin za redne študente (Poročilo o razvoju, 2003: 37).

¹⁴ Za koncept vseživljenjskega učenja je značilna potreba po nenehnem, celovitem obnavljanju in širjenju znanja. Pri tem ni pomemben proces samo osnovno izobraževanje, temveč tudi neprestano izobraževanje in usposabljanje odraslega prebivalstva. Gre za vključevanje vsega prebivalstva v izobraževanje in za odzivanje na specifične izobraževalne potrebe, kot jih narekuje trg dela in konkurenčnost delovne sile. Predpostavlja se več fleksibilnosti glede tempa, prostora, vsebin in časa študija (npr. študij na daljavo, fleksibilni študij,...) (<http://www.wf.uni-lj.si/ncp/papers/informatika.doc>, 17. 11. 2003).

Indikatorja:

⇒ Povprečno število let šolanja delovno aktivnega prebivalstva

Slika 3: Število zaposlenih z višjo in visoko izobrazbo po področjih dejavnosti v Sloveniji (september 2002, v tisoč)¹⁵

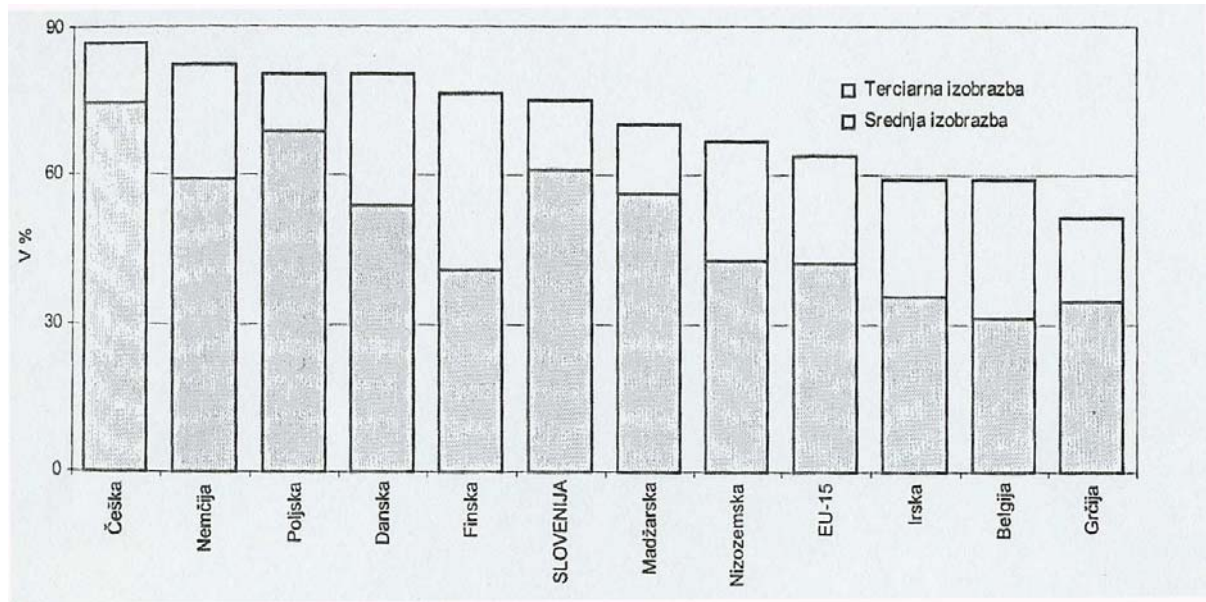
Vir: Poročilo o razvoju (2003: 135).

Povprečno število let šolanja delovno aktivnega prebivalstva raste. V letu 2002 je povprečje znašalo 11,3 let zaključenega šolanja. Po posameznih področjih dejavnosti imajo v povprečju najvišje število let šolanja zaposleni v izobraževanju (13,5) in javni upravi (13,3). Na področju izobraževanja je tudi najvišji delež z visoko in višjo izobrazbo od skupnega števila delovno aktivnih z višjo in visoko izobrazbo (21,3%). Po področjih delovno aktivnih prebivalcev z višjo in visoko izobrazbo si nato sledijo predelovalne dejavnosti (15,1%), področja javne uprave (13,8%), poslovnih storitev (12,7%), zdravstva in socialnega varstva (10,7%) ter trgovine (8,0%) (Poročilo o razvoju, 2003: 134).

¹⁵ A-kmetijstvo, lovstvo, gozdarstvo, B-ribištvo, C-rudarstvo, D-predelovalne dejavnosti, E-oskrba z elektriko, plinom, F-gradbeništvo, G-trgovina, popravila motornih vozil, H-gostinstvo, I-promet, skladiščenje, zveze, J-finančno posredništvo, K-nepremičnine, najem, poslovne aktivnosti, L-javna uprava, socialno zavarovanje, M-izobraževanje, N-zdravstvo, socialno varstvo, O-druge javne, skupne, osebne storitve.

⇒ Delež prebivalstva z vsaj srednjo šolo

Slika 4: *Delež prebivalstva v starosti 25-64 let s končano vsaj srednjo šolo v izbranih evropskih državah v letu 2001*

Vir: Poročilo o razvoju (2003:137).

Kar se tiče terciarne izobrazbe v Sloveniji v zadnjih letih močno zaostajamo za razvitejšimi državami. Imamo veliko število študentov, a je število diplomantov relativno nizko. Povprečno število let trajanja študija je približno 6 let, poleg tega pa je zaznati tudi velik osip iz terciarnega izobraževanja (Poročilo o razvoju, 2003: 136).

Danes je v Sloveniji premalo znanja, da bi ustvarjali podjetja iz samih visoko izobraženih nosilcev znanja, tvorili inovativne time in proizvajali izdelke med prvimi na svetu. Glavni motor spreminjanja Slovenije bosta izobrazba in znanje, ki ju nosijo ljudje s seboj kot osebni kapital (Kos, 2001: 253).

Ena izmed glavnih nalog Slovenije je, da bodo morale njene univerze postati torišče novih poti in novih znanj. Spremeniti se bo moral način delovanja univerz. Slediti bi morali angleškim in ameriškim univerzam, kjer študentov nihče ne sili v študij. Vse več kot vse prisile, daje poklic izobraženim veliko prednost pri vseh vidikih organiziranega življenja. Eden izmed razlogov, da deleži izpadlih študentov pred koncem študija niso veliki, lahko najdemo v plačevanju visokih šolnin (Kos, 2001: 253).

Naše gospodarstvo se je odločilo za prihodnost z »možgansko gnanimi industrijskimi panogami«. To pomeni, da nove organizacije na timski osnovi in na omrežjih majhnih enot potrebujejo visok delež znanja. Delovna sila bo morala obsegati prek polovice visoko izobraženih in desetino do osmino z doktoratom, kajti le tako bo sposobnost Slovenije lahko večja na novih kapitalističnih prvinah (Kos, 2001: 252-253).

Slovenija se s članstvom v EU vključuje tudi v skupni evropski izobraževalni prostor. EU je na področju izobraževanja in usposabljanja opredelila tako skupne cilje (izboljšanje kakovosti sistemov izobraževanja in usposabljanja, povečanje dostopa do izobraževanja in usposabljanja in odpiranje sistemov izobraževanja ter usposabljanja v okolje), kot tudi akcijski načrt za njihovo uresničitev v tem desetletju (Krašovec, 2003: 30).

Slovenija mora za doseganje zastavljenih nalog na področju izobraževanja in usposabljanja slediti trinajstim dolgoročnim strateškim ciljem:

- izboljšanje izobraževanja in usposabljanja učiteljev in izobražencev,
- razvijanje spretnosti za družbo znanja,
- vsakomur zagotoviti dostop do informacijske in komunikacijske tehnologije,
- povečanje vpisa na naravoslovne in tehnične programe,
- kar najboljše uporabiti vire,
- ustvariti odprto učno okolje,
- naj bo učenje privlačnejše,
- zavzemanje za aktivno državljanstvo, enake možnosti in socialno kohezijo,
- krepitev vezi z delovnim okoljem, raziskovanjem in širšo družbo,
- razvijanje podjetniškega duha,
- izboljšanje učenja tujih jezikov,
- povečanje mobilnosti izmenjav,
- krepitev evropskega sodelovanja (Krašovec, 2003: 30).

Novе države članice bodo po širitvi soočene z »begom možganov«. Komisija pričakuje v povprečju 2-3% beg možganov, saj najnovejša analiza kaže, da bo v nekaterih državah približno 10% najboljših študentov svojo priložnost poiskalo v »starih državah članicah«. Največjo migracijo pričakujejo na Poljskem in v baltskih državah (6,3%), najmanjšo pa v Sloveniji, na Cipru in Malti (www.evropska-unija.si/?p=102&id=1616, 27. 2. 2004).

4.2.4. Uporaba IKT

V poglavju prikazujemo ugotovljene slabosti in izboljšave na področju uporabe informacijsko- komunikacijske tehnologije v Sloveniji, kot so navedene v Poročilu (2003).

Tabela 3: Prednosti in slabosti na področju IKT

UGOTOVITVE	
SLABOSTI	<p>- Uporabniki interneta (2003): SLO...35% EU.....51%</p> <p>- velik zaostanek Slovenije za povprečjem EU glede števila računalnikov na 100 učencev v osnovnih in srednjih šolah</p> <p>- počasneje se razvijata e-poslovanje¹⁶ in e- nakupovanje: leta 2001 je samo 16 % aktivnih uporabnikov interneta v preteklih dvanajstih mesecih opravilo vsaj en nakup preko interneta¹⁷</p> <p>- nizka stopnja rasti na področju števila osebnih računalnikov (na 4 mestu med 10 državami osrednje in vzhodne Evrope)</p> <p>- višina izdatkov za IKT glede na GDP SLO...1,4% EU.....1,5%</p>
IZOBLJŠAVE	<p>- Slovenija je za Estonijo najuspešnejša v rabi interneta med bodočimi članicami EU</p> <p>- dostop do interneta od doma (2002) SLO...36% EU.....40%</p> <p>- hitro naraščanje javno dostopnih točk (e-točk) v Sloveniji: 2001: 25 e-točk na milijon prebivalcev 2002: 99 e-točk na milijon prebivalcev</p>

¹⁶ V najbolj razvitih državah (npr. v ZDA, Kanadi, na Nizozemskem in v Singapurju) zelo hitro uvajajo elektronsko poslovanje. Pričakujemo lahko, da bodo tudi mnoga elektronska podjetja prisiljena, da se povežejo s svojimi partnerji doma in v tujini, če bo Slovenija želela postati država, s katero se da poslovati na sodoben način, to je elektronsko (Gričar, 1996: 196).

¹⁷ Glavne ovire za hitrejši razvoj e-nakupovanja so pre nizka dostopnost, pre nizka informacijska izobraženost, nezaupanje v e-nakupovanje, negativne izkušnje kupcev (npr. nevrčanje kupnine za vrnjeno blago) ter pomanjkanje informacij o postopku e-nakupovanja na spletni strani prodajalca (Poročilo o razvoju, 2003: 140).

- **51-varnih strežnikov na milijon prebivalcev:** ti so pomembni za zagotavljanje zasebnosti podatkov, stroškov dostopa, zanesljivosti sistemov in za razmah elektronskega poslovanja; zelo malo zaostaja za povprečjem EU (52,2 varnih strežnikov na milijon prebivalcev)

- **število računalnikov na 100 prebivalcev (2001):** Slovenija (25,3 na 100 prebivalcev) je popolnoma primerljiva s povprečjem EU (24,8)

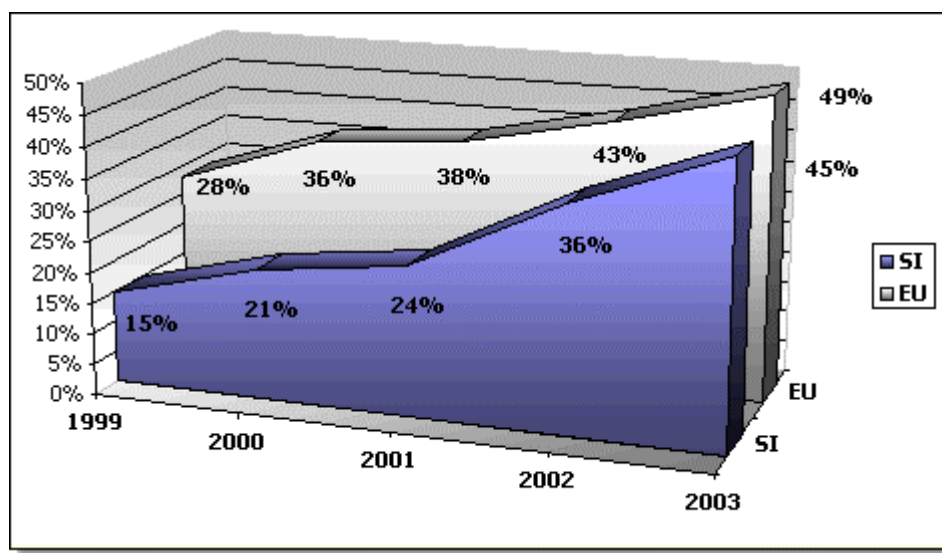
- **razširjenost mobilne telefonije na 100 prebivalcev:**
 SLO...31,5
 EU.....39,1
 (Estonija...3%, Madžarska... 2,1%, Češka... 1,9%)

Vir: Poročilo o razvoju (2003) in Bučar (2002: 4-5).

Indikatorja:

⇒ Raba interneta

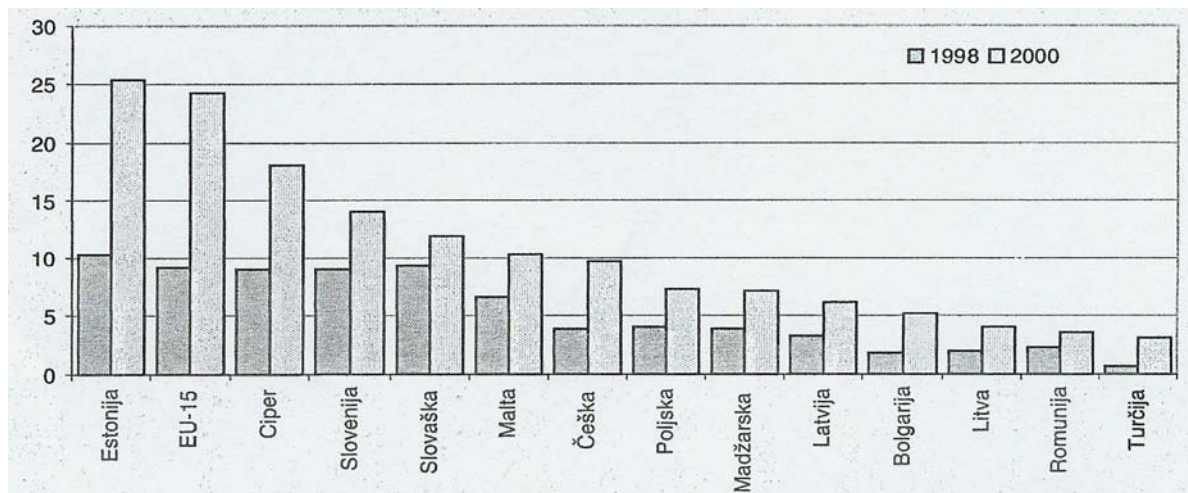
Slika 5: Delež gospodinjstev z dostopom do interneta 1999-2003

Vir: Ministrstvo za informacijsko družbo. <http://mid.gov.si>, 4. 3. 2004.

Zadnji podatki kažejo, da je v Sloveniji 45% delež gospodinjstev z dostopom do interneta, povprečje EU pa je 49%.

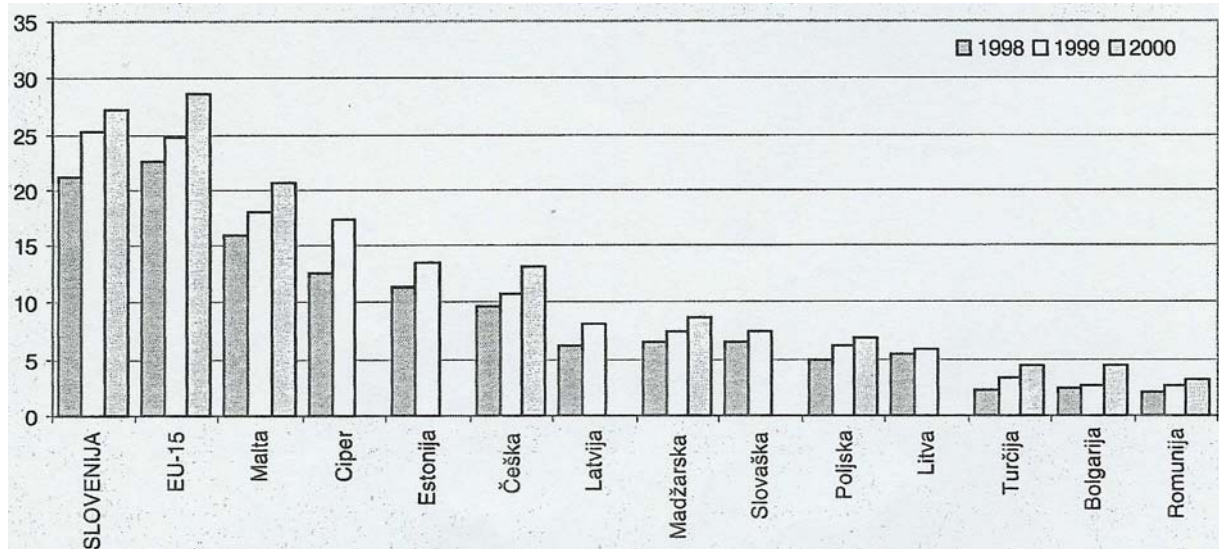
Slika 6: Število osebnih računalnikov na 100 prebivalcev – primerjava Slovenije s kandidatkami za članstvo v EU in EU

Vir: Urad za makroekonomske analize in razvoj (2001: 39).

Po podatkih RIS-a (Raba interneta v Sloveniji) je bilo v Sloveniji 27 osebnih računalnikov na 100 prebivalcev, kar je skoraj 30 % več kot leta 1998. V letu 1999 je bila Slovenija popolnoma primerljiva z EU (še celo malo nad povprečjem), hkrati pa je presegala vse kandidatke za članstvo v EU. Okoli povprečja EU se je vrednost Slovenije gibala tudi v letu 2000 (Urad za makroekonomske analize in razvoj, 2001: 39).

Slika 7: Število uporabnikov interneta – primerjava Slovenije s kandidatkami za članstvo v EU in EU

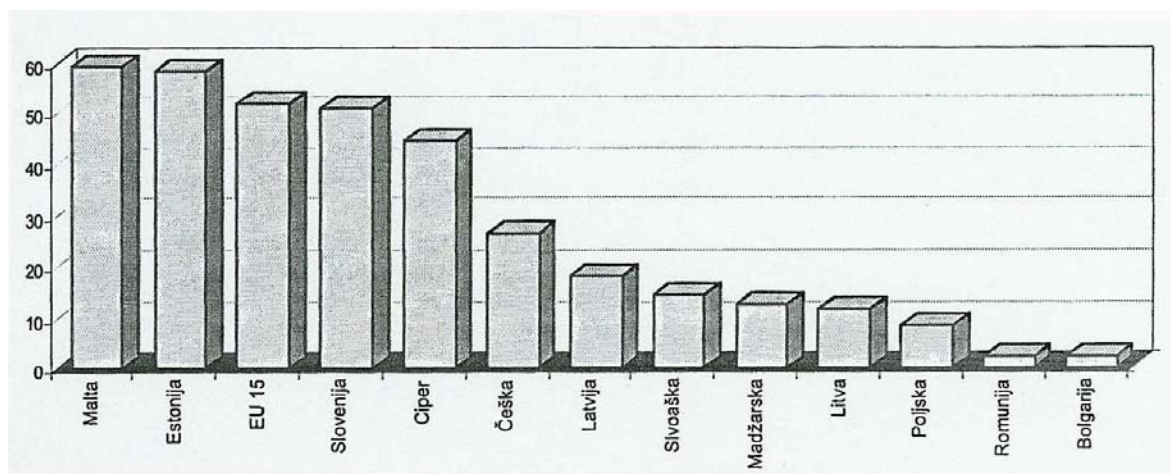

Vir: Urad za makroekonomske analize in razvoj (2001: 37).

Število aktivnih uporabnikov interneta (aktivni uporabniki so tisti, ki uporabljajo internet vsaj enkrat tedensko) se je v Sloveniji v obdobju 1996-2001 povečalo za več kot šestkrat. Slovenija se je po letu 1998 začela oddaljevati od evropskega povprečja: odstotek aktivnih uporabnikov interneta je v EU dosegel 31%, v Sloveniji pa 19%. Počasi zaostaja tudi za Ciprom in Estonijo (Urad za makroekonomske analize in razvoj, 2001: 37).

⇒ Varni strežniki

Slika 8: Število varnih strežnikov na milijon prebivalcev v letu 2000 – primerjava Slovenije s kandidatki za članstvo v EU in EU

Vir: Poročilo o razvoju (2003: 141).

Kot je razvidno iz slike 8, je bilo leta 2000 v Sloveniji 51 varnih strežnikov na milijon prebivalcev, kar je približno toliko kot v povprečju v EU. Slovenija na tem področju tudi močno presega povprečje kandidatki za vstop v EU (11,3 konec leta 2000). V dvanajsterici teh držav se uvršča na tretje mesto za Estonijo (58,4) in Malto (59,6) (Poročilo o razvoju, 2003: 140).

V primerjavi z bodočimi članicami EU kaže Slovenija razmeroma ugodno sliko v uporabi IKT, v primerjavi z državami EU pa mora bolj pospešiti napredek na področju uporabe IKT. Slovenija mora predvsem znižati stroške dostopa do interneta in uvajati nove infrastrukturne rešitve pri uporabi IKT, saj število uporabnikov interneta narašča z nižanjem stroškov dostopa (Poročilo o razvoju, 2003: 89).

4.2.5. Raziskave, tehnološki razvoj in inoviranje

Na tem mestu predstavimo slabosti in izboljšave na področju raziskav, tehnološkega razvoja in inoviranja, kot je razvidno iz Poročila (2003).

Tabela 4: Prednosti in slabosti na področju raziskav, tehnološkega razvoja in inoviranja

UGOTOVITVE																																											
SLABOSTI	<p>- na področju vlaganj v raziskave in tehnološki razvoj (R & TR) Slovenija zaostaja za državami EU in ne sledi s SGRS postavljene potrebe po povečanju deleža raziskav in tehnološkega razvoja v BDP do leta 2006 na okoli 2%</p> <p>delež izdatkov za R & TR (2000) SLO.....1,52 % BDP EU.....1,93% BDP</p> <p>- število raziskovalcev na 1000 aktivnih prebivalcev (2000) – slika 9</p> <p>SLO.....4,5 raziskovalca EU..... 5,3 raziskovalca</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Število raziskovalcev</th> <th>Poslovni sektor (v %)</th> <th>Vladni sektor (v %)</th> <th>Visokošolski sektor (v %)</th> <th>Zasebni nepridobitni sektor (v %)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1995</td> <td>4897</td> <td>28.6</td> <td>32.8</td> <td>35.9</td> <td>2.7</td> </tr> <tr> <td>1996</td> <td>1189</td> <td>30.5</td> <td>35.2</td> <td>31.4</td> <td>2.8</td> </tr> <tr> <td>1997</td> <td>4022</td> <td>34.0</td> <td>34.8</td> <td>28.4</td> <td>2.8</td> </tr> <tr> <td>1998</td> <td>4285</td> <td>34.0</td> <td>35.0</td> <td>28.8</td> <td>2.2</td> </tr> <tr> <td>1999</td> <td>4427</td> <td>34.8</td> <td>34.1</td> <td>29.5</td> <td>1.6</td> </tr> <tr> <td>2000</td> <td>4336</td> <td>31.8</td> <td>34.5</td> <td>30.9</td> <td>2.8</td> </tr> </tbody> </table> <p>Delež zaposlenih v poslovnem sektorju se je do leta 1999 povečeval, v letu 2000 pa se je število raziskovalcev zmanjšalo. To je pomenilo odklik od prednostnih nalog (povečati število raziskovalcev v gospodarstvu) na področju RRD, opredeljenih v Nacionalnem raziskovalnem program, sprejetem leta 1995, in SGRS 2001-2006.</p>		Število raziskovalcev	Poslovni sektor (v %)	Vladni sektor (v %)	Visokošolski sektor (v %)	Zasebni nepridobitni sektor (v %)	1995	4897	28.6	32.8	35.9	2.7	1996	1189	30.5	35.2	31.4	2.8	1997	4022	34.0	34.8	28.4	2.8	1998	4285	34.0	35.0	28.8	2.2	1999	4427	34.8	34.1	29.5	1.6	2000	4336	31.8	34.5	30.9	2.8
	Število raziskovalcev	Poslovni sektor (v %)	Vladni sektor (v %)	Visokošolski sektor (v %)	Zasebni nepridobitni sektor (v %)																																						
1995	4897	28.6	32.8	35.9	2.7																																						
1996	1189	30.5	35.2	31.4	2.8																																						
1997	4022	34.0	34.8	28.4	2.8																																						
1998	4285	34.0	35.0	28.8	2.2																																						
1999	4427	34.8	34.1	29.5	1.6																																						
2000	4336	31.8	34.5	30.9	2.8																																						

- znižanje števila inovativnih¹⁸ podjetij: stagniranje Slovenije na področju vlaganj v R & TR in neučinkovitost obstoječih mehanizmov za prenos znanstvenih dosežkov zlasti v srednje velika (50-249 zaposlenih) in majhna podjetja (manj kot 50 zaposlenih) (veliko podjetje: več kot 250 zaposlenih).

Delež inovativnih podjetij v predelovalnih dejavnostih 1994 -1998	v %
SLO	32
EU	51

Najnovejši podatki za Slovenijo, za obdobje 1999-2000, kažejo da se je delež inovativnih podjetij v predelovalnih dejavnostih še zmanjšal na 28% (glej sliko 10).

Področja predelovalne dejavnosti:

*delež najbolj znižal: -proizvodnja električnih strojev in aparatov

-proizvodnja RTV, komunikacijskih naprav in opreme

* delež najbolj povečal: -proizvodnja pisarniških strojev in računalnikov

-proizvodnja kovin

* najbolj inovativne dejavnosti: proizvodnja kemikalij in kemičnih izdelkov, transportna in strojna industrija in proizvodnja električne in optične opreme.

¹⁸ Za inovativna podjetja štejemo tista, ki imajo veljavne patente za zaščito svojih izdelkov (Čas, 2000: 65). V EU zaščita patentov stane štirikrat več kot na primer v ZDA. Razlogi za to so predvsem izjemno zapleteni birokratski postopki in preverjanje patentov. Evropski ministri še niso uspeli sprejeti dogovora o evropskem patentu, ki bi najmanj prepolovil stroške patentiranja v EU (iz sedanjih 50.000 evrov na 25.000 evrov). To bi predstavljalo kar precejšnje znižanje, a bi bila cena patenta še vedno veliko višja kot v ZDA ali na Japonskem (<http://www.evropska-unija.si/?p=102&id=1679>, 12. 3. 2004).

IZBOLJŠAVE

- **po številu raziskovalcev na 1000 aktivnih prebivalcev se Slovenija uvršča pred višegrajskimi državami** (Češka, Madžarska, Poljska, Slovaška) (glej sliko 9)
- **povečanje vlaganj poslovnega sektorja:** izvedel več kot polovico raziskovalno-razvojne dejavnosti (RRD), njegov delež se je vseskozi povečeval, delež vladnega sektorja se je v zadnjih letih zmanjševal, pomen visokošolskega sektorja, kot izvajalca raziskovalno-razvojne dejavnosti pa je ostal nespremenjen

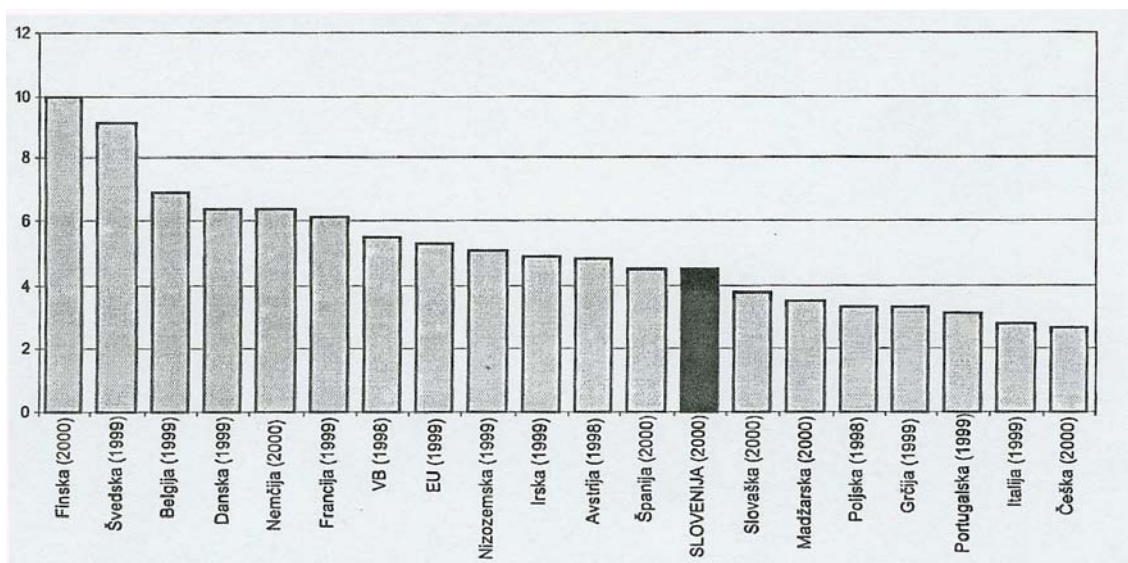
Višina izdatkov poslovnega sektorja za izvajanje RRD	1999	2000
SLO	0,83 BDP	0,86 BDP
EU	1,25 BDP	1,26 BDP

Vir: Poročilo o razvoju (2003).

Indikatorji:

⇒ Število raziskovalcev na tisoč aktivnih prebivalcev

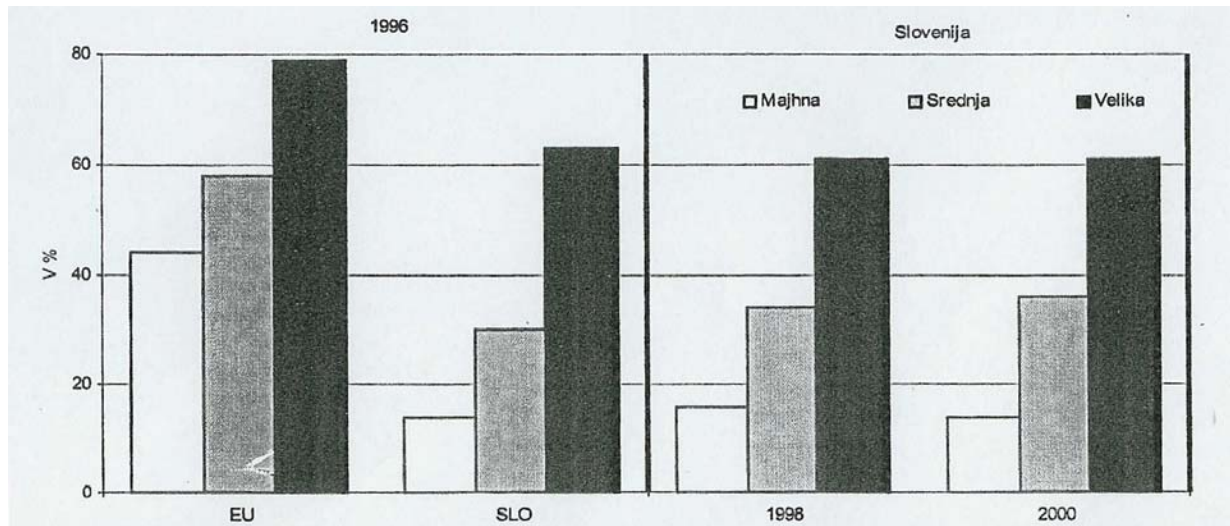
Slika 9: Število raziskovalcev, izraženo v ekvivalentu polne zaposlitve, na 1000 aktivnih prebivalcev v Sloveniji, državah EU in višegrajskih državah

Vir: Poročilo o razvoju (2003: 143).

⇒ Delež inovativnih podjetij v predelovalnih dejavnostih

Slika 10: *Delež inovativnih podjetij glede na velikost podjetja v predelovalnih dejavnostih, Slovenija in EU*

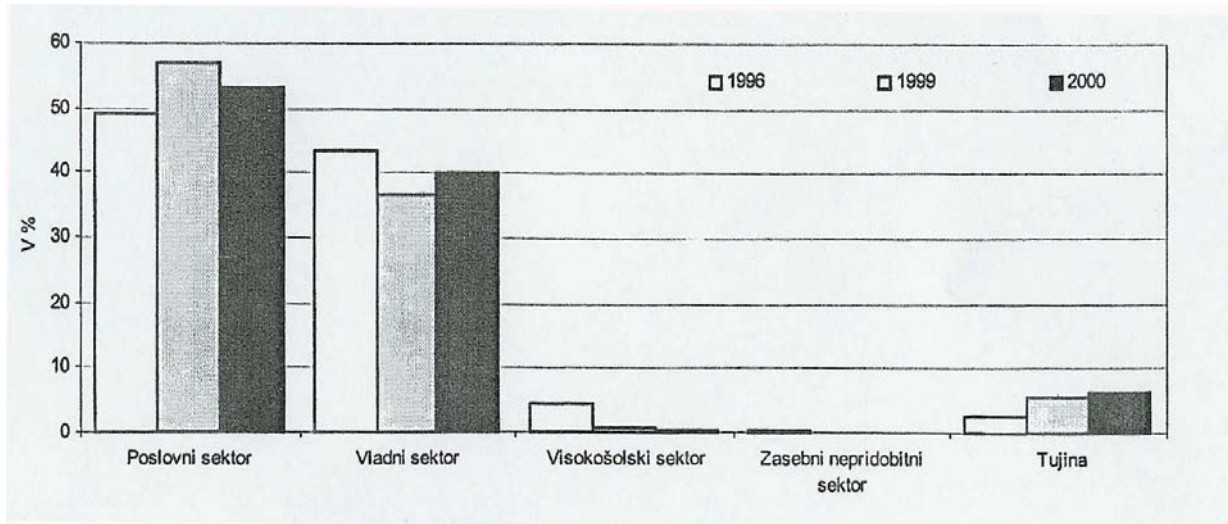

Vir: Poročilo o razvoju (2003: 145).

Slovenija precej zaostaja za povprečjem deleža inovativnih podjetij v predelovalnih dejavnostih za EU, kar smo že zapisali v zgornji tabeli. Delež inovativnih podjetij v Sloveniji narašča z velikostjo podjetja. V letih 1994-2000 je bilo razmerje med tremi velikostnimi razredi podjetij glede na delež inovativnih podjetij v povprečju naslednje: 1 (majhna): 2,3 (srednjevelika) : 4,2 (velika). V EU je bilo razmerje veliko bolj uravnoteženo: 1 : 1,3 : 1,8. V Sloveniji se inovativna dejavnost premalo izvaja v srednjevelikih in zlasti v malih podjetjih (Poročilo o razvoju, 2003: 144).

⇒ Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost

Slika 11: *Struktura virov financiranja bruto domačih izdatkov za R&R v Sloveniji*

Vir: Poročilo o razvoju (2003: 147).

V letih 1996-1999 se je struktura virov financiranja spreminjala ugodno, saj je delež poslovnega sektorja naraščal (od 49,1% na 56,9%). V letu 2000 se je poslovni sektor začel odmikati od prednostnih nalog raziskovalno-razvojnega področja, ki predvidevajo povečanje vloge podjetniškega sektorja pri spodbujanju tehnološkega razvoja. Investicije v R&R so se v letu 2000 zmanjšale na 53,3% (Poročilo o razvoju, 2003: 146).

V Sloveniji je še vedno zelo pereč problem prešibkega povezovanja med gospodarstvom in raziskovalno-razvojno sfero ter med raziskovalnimi inštituti. Prav tako je to tudi pereča težava držav članic EU. Evropska inovativnost bi se lahko bistveno izboljšala z močnejšimi povezavami med univerzo in gospodarstvom. V 6. Okvirnem programu¹⁹ so namenili pomembno vlogo prav inovativnosti. Eno izmed osnovnih načel 6. Okvirnega programa, ki ga

¹⁹ Program je namenjen podpori raziskovalnim in tehnološko razvojnim aktivnostim Evropske unije, držav pristopnic in kandidatk v časovnem obdobju med letom 2002 in 2006. Program je usmerjen v izvajanje velikih raziskovalnih projektov, raziskav na izbranih prioritetnih področjih, spodbujanje sodelovanja majhnih in srednje velikih podjetij, spodbujanje mobilnosti raziskovalcev, integriranje raziskovalne infrastrukture ter tesnejše mednarodno sodelovanje v nacionalnem, regionalnem, evropskem in svetovnem merilu. Seznamu upravičencev obsega fizične osebe, podjetja, univerze, raziskovalne inštitute, nevladne in neprofitne organizacije (http://www.evropska-unija.si/pages/evropska_unija/financna_pomoc/sodelovanje_programih_skupnosti_6_okvirni_program_eu.html, 24. 2. 2004).

bo morala upoštevati tudi Slovenija, je povezovanje (»networking«) različnih akterjev (raziskovalci, raziskovalni inštituti, gospodarstvo) v raziskovalnem procesu (Poročilo o razvoju, 2003: 142-143).

Razvite države skrbijo za vzpostavitev okolja, ki je naklonjeno inovativnosti in z različnimi programi spodbujajo ustvarjanje inovacij in prenos rezultatov RRD v gospodarstvo. Na ravni EU obstajajo naslednji programi: Povezovanje inovativnih evropskih regij, ustvarjanje in rast visokotehnoloških podjetij v fazi nastanka (»start-up«) in »spin-off« podjetij, povezovanje investorjev rizičnega kapitala in izvajalcev storitev povezanih s podjetništvom (Poročilo o razvoju, 2003: 144).

Slovenija mora za doseganje cilja opredeljenega v SGRS 2001-2006, kjer je predvideno povečanje vlaganj v raziskave in razvoj na okoli 2% BDP do leta 2006, nujno več pozornosti nameniti inovativni dejavnosti. Pri tem se mora osredotočiti predvsem na podporno okolje (inštitucije, raziskovalna infrastruktura, zakonodaja), na mehanizme za prenos znanja in boljše sodelovanje med raziskovalno in gospodarsko sfero (Poročilo o razvoju, 2003: 146).

Marko Kos (2000: 63-64) pravi, da so bili presenečeni nad izsledki raziskave o tehnološkem stanju in donosnosti v gospodarskih panogah, saj je bila stagnacija v primerjavi z letoma 1994 in 1995 očitna. Pomembno odkritje raziskave je bila izrazitejša odvisnost poslovnih rezultatov od vlaganja v raziskave in razvoj ter od naložb v posodobitev in izobrazbo kadrov. *»Podjetja, ki vlagajo v R&R, imajo veliko boljše poslovne rezultate kot podjetja, ki R&R nimajo. Njihova dodana vrednost je več kot za pol višja, zato so tudi njihove naložbe večje, kar pomeni, da so tudi dolgoročno stabilnejša in usmerjena v prihodnost. Njihove perspektive so boljše.«*

Raziskava tehnoloških in poslovnih rezultatov kaže, da mora management osredotočiti na naslednje ukrepe, če želi povečati svojo konkurenčnost in zvišati prodajne cene:

- povečanje naložb v R&R za mnogokratnik 6 do 8,
- zelo intenzivno pospešiti izobraževanje zaposlenih za večji delež visoke in višje izobrazbe,
- okrepiti patentiranje in s tem zaščititi naših izdelkov pred tujimi,
- zasnovati načrte za razvoj novih izdelkov zlasti v vrhunski tehniki in višjevredni tehniki, ki dosegajo višjo dodano vrednost in večjo donosnost kapitala in sredstev,

- pospešiti posodabljanje osnovnih sredstev in
- izvajati organizacijske spremembe in notranje preobrate v podjetjih, kjer so odpori proti začrtani strategiji managementa preveliki, za kar mora management pridobiti podporo nadzornih svetov (Manager, 2000: 66).

Kos (1998: 42-43) navaja, da je za dvig Slovenije na evropsko inovacijsko dinamičnost potrebno povečanje usmerjenih raziskav na podlagi soglasja z gospodarstvom. Število raziskovalcev v vladnem sektorju in njihov prehod v gospodarstvo se mora zmanjšati, vse dokler ne bo v vladnem sektorju 10 odstotkov, na univerzah 26 odstotkov in v gospodarstvu okrog 64 odstotkov osebja R&R. Gibanje R&R moramo prilagoditi razmerjem v državah EU, nosilci ponudb za konkuriranje pri proračunskih sredstvih pa morajo biti podjetja iz gospodarstva v sodelovanju z inštituti in univerzo vladnega sektorja.

Cilj direktiv EU je tudi, da se dosežeta večje zaposlovanje in gospodarska rast preko podjetij, ki se usposablajo za razvoj in inovacije izdelkov. S tem bomo dosegli potrebno selekcijo podjetij in nastajanje novih. V slovenskih razmerah je to »nova ekonomija« (Kos, 2000: 66).

Ferfila (1999: 217) navaja, da so pomembne tudi informacije o tem, kateri gospodarski sektorji prispevajo največ k BDP. V ZDA je bil delež storitvenega sektorja v letu 1993 72,6%, v državah EDU je znašal 67,9%, na Japonskem pa 61,7%. Te države bodo krojile gospodarsko in politično prihodnost sveta.

4.3. SLOVENIJA V EU

4.3.1. Ekonomski in socialni vidik preobrazbe v informacijsko družbo znotraj EU

EU se že dolgo zaveda pomembnosti prehoda držav članic v informacijsko družbo, ki bodo prinesle gospodarske, družbene in socialne spremembe in s tem dvig konkurenčnosti celotnega gospodarstva. Prihajajoča informacijska družba bo v znamenju povečane vloge znanja, poudarku na vseživljenjskem izobraževanju posameznikov, naraščanju vloge informatike in storitvenega sektorja, informatizaciji poslovanja in liberaliziranega trga telekomunikacij (Mužerlin, 2000: 3).

4.3.2. Evropski dokumenti pomembni za uvajanje informacijske družbe

- 1993: Poročilo z naslovom »Rast, konkurenčnost in zaposlovanje: izzivi in poti za vstop v 21. stoletje« oz. *Bela knjiga*. Poročilo poudarja pomen prehoda v informacijsko družbo, pomen vzpostavitve evropske informacijske infrastrukture, katere cilj je vzpostavitev ekonomske rasti, konkurenčnosti ter zagotovitve novih delovnih mest in tržišč (Mužerlin, 2000: 4).
- 1994: Poročilo z naslovom »Evropska unija in globalna informacijska družba – priporočila Evropskemu svetu« oz. *Bangemannovo poročilo*²⁰. Poročilo je vizija evropske informacijske družbe. Nove tehnologije in nove storitve bodo na gospodarskem področju povzročile povečanje storilnosti in omogočile razvoj novih proizvodov in storitev (Žurga, 2001: 68).
- 1996: »Življenje in delo v informacijski družbi: prednost ljudem« (*zelena knjiga*). Poročilo obravnava socialni vidik vključevanja v informacijsko družbo. Podvomi o samem vplivu informacijske tehnologije na življenje in delo ljudi (Mužerlin, 2000: 4).
- 1997: »Globalna informacijska omrežja« (*Bonnska deklaracija*). Deklaracija daje poudarek odpiranju poti prostemu pretoku informacij v EU in elektronskemu poslovanju. Poudarjen je prehod elektronskega poslovanja na internet in spremljajoče se storitve (Žurga, 2001: 68).
- 1997: *Zelena knjiga o zблиževanju telekomunikacijskega sektorja, javnih medijev in informacijske tehnologije in njenem vplivu na državne pravne predpise – Na poti v informacijsko družbo (gradivo, znano pod imenom Zelena knjiga o zблиževanju*²¹). V tem poročilu je poudarjen pomen združevanja informacijsko – tehnoloških storitev, kot so informacijske tehnologije, javni mediji in telekomunikacije. Poleg gospodarskega pomena integracije so poudarjene tudi socialne in družbene spremembe, ki jih bo prineslo združevanje. Potrebno bo vzpostaviti ustrezne zakonske okvire, ki bodo ugodno vplivali na zaposlovanje, rast, izbiro za potrošnike in kulturno raznolikost Evrope (Mužerlin, 2000: 5).
- 1999: *eEvropa – informacijska družba za vse*. Osnovni namen dokumenta je približati prednosti informacijske družbe vsem prebivalcem Evropske unije. Ključni cilji eEvrope so:

---

²⁰ Bangemann M. et al: Europe and the Global Information Society – Recommendations to the European Council. Evropska komisija, Bruselj, 1994.

²¹ Green Paper on the Convergence of the Telecommunications, Media and Information Technology Sectors, and the Implications for Regulation. Evropska komisija, Bruselj, 1997.

- možnost dostopa do omrežja za vsakega prebivalca, šolo, podjetje in administracijo in s tem vstop v digitalno obdobje,
- ustvariti računalniško pismono Evropo in
- zagotoviti, da proces uvajanja informacijske družbe ne bo izključeval posameznih socialnih skupin, da bo gradil zaupanje potrošnikov in da bo pospeševal socialno kohezijo. Evropska komisija v Sporočilu navaja tudi prioriteta področja, ki bodo omogočila, da bo prehod v informacijsko družbo čim bolj gladek:
  - *evropska mladina v digitalno dobo*: dostop do interneta in novi multimedijски pripomočki za vzpostavitev novega načina izobraževanja, primerne informacijski družbi
  - *poceniti internetni dostop*: potrebno je povečati konkurenco med ponudniki storitev
  - *pospeševanje elektronskega poslovanja (e- poslovanja)*
  - *hitrejši dostop do interneta za študente in raziskovalce*: zagotoviti hitrejši dostop do interneta s ciljem povečati možnosti za raziskovanje in delo v skupinah
  - *pametne kartice za elektronski dostop*: vzpostavitev široke evropske infrastrukture za čim večjo uporabo (npr. varen elektronski dostop do zdravstvenih storitev, elektronskega načina plačevanja, mobilnega interneta,...)
  - *tvegani kapital za mala in srednje velika podjetja s področja visokih tehnologij*: odstranitev ovir za vzpostavitev evropskega trga za tvegani kapital, obseg tovrstnega financiranja pa naj bi se vsaj potrojil
  - *participacija invalidov v informacijski družbi*: razvoj informacijske družbe mora potekati tako, da bo možno vključevanje invalidnih oseb z vsemi njihovimi specifičnimi potrebami
  - *on-line zdravstveno varstvo*: zagotoviti evropskim državljanom z uporabo »pametne kartice« možnost varnega dostopa do pacientovih informacij na omrežju
  - *inteligenten transport*: varnejši in bolj učinkovit transport ob uporabi informacijskih tehnologij

- *on-line vlada*: zagotoviti lažji in hitrejši dostop evropskih državljanov do osnovnih povezav z javnim sektorjem preko omrežja (Kmet, 2001: 16).
- *2001: Akcijski načrt eEurope Plus (2001)*. Načrt so pripravile države kandidatke s podporo Evropske komisije. Dokument odraža predvsem prednostne cilje in smotre eEurope in predlaga ukrepe, ki se nanašajo na specifični položaj kandidatk (Kmet, 2001: 25)
- *2002: Akcijski načrt eEurope Action plan 2002*. V tem načrtu Evropska komisija opredeljuje akcije, s katerimi bi dosegli svoje cilje predvidene v »eEurope«, določa metode za doseganje ciljev in tudi nosilce posameznih akcij (Kmet, 2001: 16).

4.3.3. Lizbonska strategija

Članice EU so ob koncu 20. stoletja v Lizboni sprejele strategijo, katere namen je vzpostavljati in delovanje na znanju temelječega gospodarstva. S tem naj bi EU postalo visoko globalno konkurenčno gospodarstvo do konca prvega desetletja 21. stoletja. Ker Slovenija pristopa k EU, se bo morala »stopiti« v evropsko informacijsko družbo, sodelovati pri uresničevanju skupnega evropskega raziskovalnega prostora, zastaviti vseživljenjsko izobraževanje, povečati BDP za R&R na 3% (dve tretjini teh sredstev naj bi prispeval zasebni sektor) itd...(<http://www.ustanova-szf.si/informacije603.htm>, 17. 11. 2003).

Investicije, konkurenčnost in dejavno vključevanje starejše populacije so letošnje ključne naloge Evropske komisije. Komisija je zato na začetku tega leta pozvala evropske države, naj naredijo več, da bodo do konca desetletja izpolnile ambiciozne gospodarske cilje, ki so si jih postavile same. Opozorili so tudi na povprečno stopnjo nezaposlenosti v EU, ki je kar 8%. To pomeni, da je brez dela kar 14,2 milijona za delo sposobnih ljudi (http://www.evropska-unija.si/?p=103&datum_novica=20040121, 21. 1. 2004).

Voditelji treh najmočnejših evropskih držav (Francije, Nemčije in Velike Britanije) so v februarju na srečanju v Berlinu pozvale k ustanovitvi položaja podpredsednika komisije z izključno odgovornostjo za vprašanja gospodarske reforme. Ta oseba naj bi na tem položaju skrbela za uresničevanje lizbonske strategije in koordinacijo s komisarji tistih resorjev, ki so še posebej pomembni za njeno uresničevanje. Imela bi tudi besedo pri vseh pobudah EU, ki bi lahko vplivale na cilj lizbonske strategije. Voditelji so namreč v skupni izjavi Unijo opozorili,

da ne dosega ciljev, ki si jih je zadala. Menijo tudi, da bo brez večjih vlaganj v raziskovanje, razvoj in izobraževanje Evropa vedno bolj zaostajala za ZDA. Velikemu številu ostalih držav in Evropski komisiji ta ideja o podpredsedniku komisije ni najbolj pri srcu, saj je to ideja »velike trojice« (<http://www.evropska-unija.si/?p=102&id=1579>, 19. 2. 2004).

Evropska komisija je v začetku marca predstavila tudi način za spodbujanje podjetništva v naslednjih dveh letih, ki ga predstavljajo predvsem boljši pogoji financiranja, zmanjševanje birokratskih postopkov in bolj podjeten pristop. V Evropi je kakšnih 25 milijonov majhnih in srednje velikih podjetij, ki zaposlujejo približno dve tretjini vseh evropskih delavcev. Trend odpiranja novih podjetij pa je zelo slab. V zadnjih treh letih so nova podjetja odprli le štirje odstotki Evropejcev, v ZDA na primer enajst odstotkov Američanov (<http://www.evropska-unija.si/?p=102&id=1638>, 3. 3. 2004).

Voditelji Unije se bodo kmalu zbrali na pomladanskem vrhu Unije in njem razpravljali predvsem o uresničevanju lizbonske strategije (<http://www.evropska-unija.si/?p=102&id=1641>, 3. 3. 2004).

Lizbonska strategija je bila oblikovana hkrati s slovensko SGRS, s podobnimi razvojnimi cilji in dejavniki. Prvi izziv, s katerim se bo Slovenija srečala, je preveriti usklajenost svoje nacionalne strategije z evropsko in hkrati ohraniti skrb za specifične nacionalne razvojne poudarke. Drugi izziv za Slovenijo predstavlja oblikovanje nove nacionalne strategije po letu 2006. Ta bo osnova za vključevanje Slovenije v strukturno politiko EU v naslednjem obdobju. Glede na optimistična pričakovanja zmanjševanja razvojnega zaostanka na gospodarskem področju, naj bi bila strategija po letu 2006 še bolj celovita in naj bi izhajala iz dolgoročnejših vizij ciljev. Za tak razvoj bo seveda pomemben dialog, v katerega bodo vključeni vsi relevantni družbeni akterji (Poročilo o razvoju, 2003: 86).

4.4. POLITIKA RAZVOJA INFORMACIJSKE DRUŽBE V SLOVENIJI

4.4.1. Usmeritve in cilji razvoja informacijske družbe v Sloveniji

Slovenija aktivno posega na področje informacijske družbe šele v zadnjem času. Politika se je na tem področju sprva omejila predvsem na sektor telekomunikacij. V nadaljevanju bom predstavila pregled dosedanjih usmeritev in ukrepov na tem področju (Kmet, 2001: 24-25):

- *Nacionalni program razvoja telekomunikacij.* Program predvideva uskladitev slovenske zakonodaje z evropsko, njegov glavni cilj pa je spodbuditi hitrejši razvoj telekomunikacij v Sloveniji, da bi dosegli povprečno razvitost v Evropski uniji. Sistemski ukrepi, potrebni za spodbujanje razvoja telekomunikacij, so predvsem liberalizacija, privatizacija in izobraževanje. Program izpostavlja tudi socialni vidik telekomunikacij in sicer predvideva zadovoljevanje potreb na podeželskih in manj razvitih področjih ter oseb s posebnimi potrebami.
- *Informacijska družba v okviru SGRS.* SGRS predstavlja najširši okvir na področju politike razvoja informacijske družbe. Pospešen prehod v informacijsko družbo postavlja med temeljne mehanizme za doseganje učinkovitega gospodarskega razvoja.
- *Akcijski načrt eEurope Plus.* Pomemben premik pri uvajanju informacijske družbe je bil storjen z ustanovitvijo Ministrstva za informacijsko družbo (v nadaljevanju MID). Najpomembnejši sektorski dokument na tem področju je bil osnutek Akcijskega načrta eEurope Plus 2001 (glej poglavje 4.3.2.), ki je bil tudi v veliko pomoč pri oblikovanju strategije.
- *Strategija e-poslovanja v javni upravi RS.* Gre za uvajanje e-poslovanja v javni upravi RS za obdobje od leta 2001 do 2004.
- *E-projekti.* V Sloveniji se odvija vrsta e-projektov, kot so e-šole, ki omogočajo prost dostop do interneta, informatizacija zdravstva ipd.
- *Strategija RS v informacijski družbi (2003):* Slovenija je s tem naredila pomemben korak za prehod v informacijsko družbo. Strategija se nanaša na razvoj naše države na ožjem področju telekomunikacij, kot tudi na razvoj informacijske družbe oziroma družbe, ki temelji na znanju. Osredotočena je na neposredne storitve informacijske družbe za državljane, izvedbeni okvir pa sledi akcijskemu načrtu eEurope+. Konkretna nosila področja strategije so:
  1. Povečanje dostopnosti informacijsko-komunikacijske infrastrukture z zagotavljanjem ustrezne regulative;
  2. Povečanje sodelovanja med izobraževalno raziskovalnimi ustanovami in gospodarstvom na področju IKT;
  3. Ustvarjanje pogojev za razvoj »intelektualno intenzivnih« gospodarskih dejavnosti (IKT industrija);

4. Uporaba IKT v šolskih in izobraževalnih ustanovah;
5. Omogočanje dostopa do storitev informacijske družbe najširšemu krogu prebivalcev in ustvarjanje novih načinov dela;
6. Oblikovanje digitalnih vsebin na kulturnem in širšem družbenem področju ter s tem ohranjanje kulturne dediščine in jezika;
7. Intenzivno uvajanje elektronskih storitev v javni upravi ter omogočanje elektronskega poslovanja javne uprave z državljani in gospodarstvom;
8. Uvajanje lokalnega poslovanja na ravni lokalne samouprave;
9. Zagotavljanje vključenosti vseh prebivalcev in zmanjševanje digitalnega razkoraka (<http://mid.gov.si>, 4. 3. 2004).

Indikatorji informacijske družbe kažejo na nekaterih področjih zaostajanje Slovenije za EU, na drugih se kaže primerljivost in prednost (glej poglavje 4.2.4.).

4.4.2. Razvojne priložnosti

Precej dobro razvita infrastruktura, razmeroma dobro raziskovalna sfera, hitro učljivi kadri in geografska bližina razvitega sveta so le nekatere prednosti Slovenije pred večino držav na prehodu²². Njena konkurenčna sposobnost na trgu EU se je najbolj povečala pri računalniških storitvah (v skupnem uvozu računalniških storitev se je njen delež povečal z 0,13% v letu 1995 na 0,61% v letu 1999). Število podjetij, ki se ukvarjajo s telekomunikacijami in informatiko, je v letu 2000 preseglo že tisoč gospodarskih družb (1995: 308; 2000: 1203) (Bučar, 2002a: 23).

Slovenija bi lahko svojo razvojno priložnost še bolj izkoristila z »vprego« sektorja IKT v gospodarski razvoj Slovenije. Za izkoriščanje potenciala informacijskih tehnologij je nujno celovitejše spodbujanje dimenzije prehoda v informacijsko družbo. Preveč je medsebojne konkurence med hitro rastočimi računalniškimi podjetji. To pomeni, da je zelo težko oblikovati lobi IKT, ki bi lahko vplival na gospodarsko politiko. Prav tako je zaznati pomanjkanje kadrov in tujih strokovnjakov. Pozitiven korak je bil ustanovitev MID, a mu za

---

²² Poleg tega lahko poudarimo, da je bilo članstvo v EU vseskozi ključna prioriteta slovenske zunanje politike. Zraven je bil prisoten tudi širok konsenz politične elite, za katero je članstvo v EU sovpadalo z željo po razvoju Slovenije v demokratično, varno in ekonomsko uspešno državo. Za proces evropeizacije, ki je kot nekakšen sinonim za »vračanje v Evropo«, lahko rečemo, da je zapolnil praznino, ki je nastala po propadu komunistične ideologije in razdružitvi z Jugoslavijo (Boh, Fink Hafner, 2003: 1185).

enkrat (zaradi pomanjkanja sredstev, premalo kadrovske sposobnosti in obilico nalog na področju telekomunikacij) še primanjkuje moči za povečanje vloge sektorja IKT v nacionalnem gospodarstvu (Bučar, 2002a: 24).

5. SLOVENIJA V RAZMERAH NOVE EKONOMIJE

5.1. RAZVOJNI CILJI RAZLIČNO RAZVITIH DRUŽB

Postavlja se nam vprašanje, s kakšnimi vzvodi se lahko manj razvita gospodarstva nadpovprečno uspešno razvijajo in s tem dohitevajo razvitejše. Kot pravi nobelovec S. Kuznets (v Sočan, 2001b: 88) »/iste družbe, ki so sposobne obvladovati in uporabljati sodobne tehnologije in inovirati, imajo razvojne prednosti pred drugimi«, je bistvo odgovora.

V novi ekonomiji so gospodarstva stabilna in vse bolj uporabljajo in obvladujejo informacijske tehnologije, pospešeno povečujejo znanje in s tem uspešno prenavljajo gospodarstvo in družbo. To omogoča nadpovprečno uspešen tehnološki, gospodarski, ter družbeni (trajnostni) razvoj (Sočan, 2001b: 88). Države, katerim je uspelo obdržati nadpovprečno uspešen razvoj v daljšem obdobju, so naslednje: Nemčija, Japonska, Azijski tigri, manjše srednje- in severno-evropske države ter v najnovejšem obdobju ponovno ZDA. Njihova uspešnost temelji na dveh temeljnih vzvodih:

- prilagajajo se sodobni tehnološki, gospodarski in družbeni ureditvi razvitega sveta in,
- znotraj same družbe so sposobne razviti politično voljo, moč in konsenz vseh socialnih partnerjev za ustvarjanje ustreznega okolja, v katerem trajno krepijo človeške, tehnološke, inovacijske, naložbene in druge razvojne potenciale v podjetjih, gospodarstvu in celotni družbi za doseganje zastavljenih strateških razvojnih ciljev (Černetič, 2002: 480).

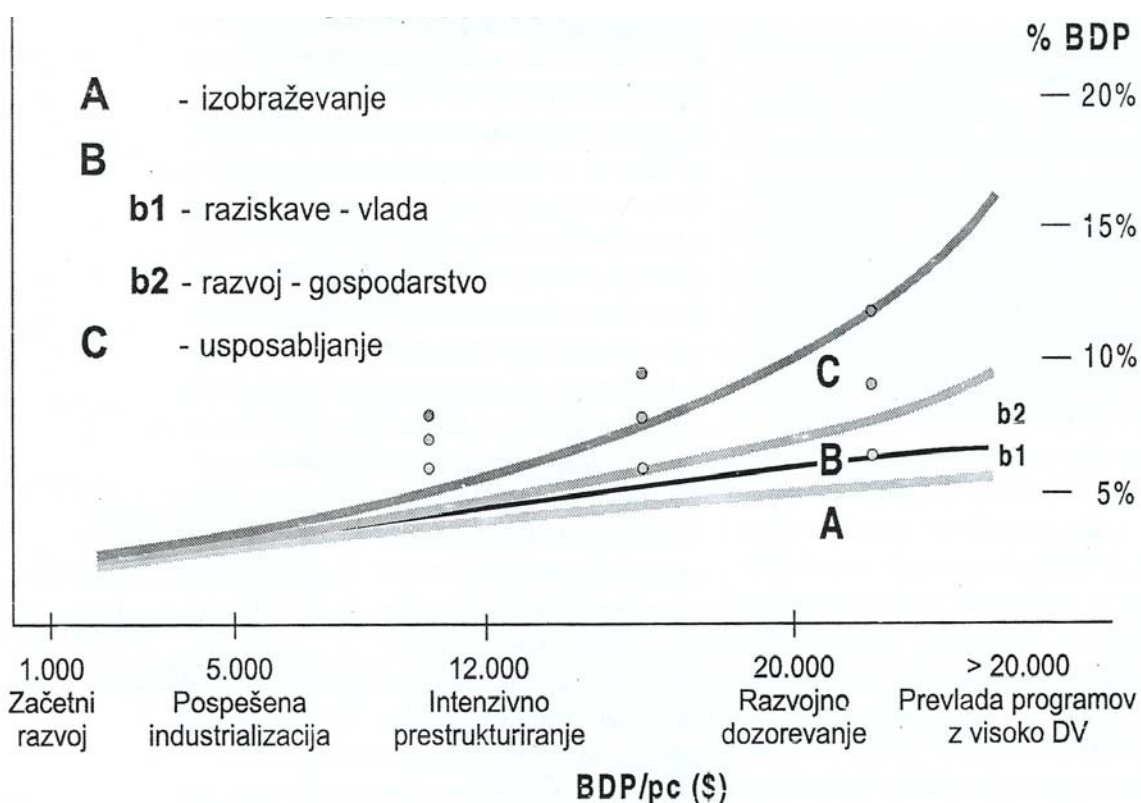
Po mnenju Sočana (2001b: 89) je najhujša oblika ogrožanja dolgoročne razvojne uspešnosti neke družbe pomanjkanje konsenza socialnih partnerjev ali celo volje sposobnosti same oblasti za oblikovanje dolgoročne vizije razvoja.

Sloveniji in ostalim zmerno razvitim gospodarstvom omogoča nadpovprečno razvojno uspešnost na eni strani hitro uvajanje celovite infrastrukture (od intelektualne, informacijske, institucionalne in materialne), ter na drugi velika vlaganja v tehnološko-inovacijsko prenavo programov in gospodarskih družb. Vsem tem državam ni uspel prehod samo z lastnim kapitalom, ampak tudi z neposrednimi tujimi naložbami²³ (Sočan, 2001: 91).

Kot pravi Sočan (2001b: 91), »/razvite družbe odlikuje učinkovita infrastruktura izobraževanja«. Vlaganja v celovito znanje (izobraževanje, R&R ter različna usposabljanja zaposlenih, brezposelnih ter poslovnih funkcij in podjetij) se gibljejo praviloma:

- 5% BDP pri nerazvitih družbah
- nad 5 do 10% pri zmerno razvitih družbah (Slovenija vlaga 8,5%)
- ter nad 10 do 15% in več pri zelo razvitih družbah .

Slika 12: Vlaganje v človeški kapital glede na razvitost:

Vir: Sočan (2003: 121).

²³ Države v prehodu so se v obdobju prehoda srečale z mnogimi težavami. Ena od njih je bila tudi znatno upadanje naložb. Glavni razlogi za tako upadanje so bile nizka raven gospodarstva, pokrivanje proračunskih primanjkljajev, majhen obseg neposrednih tujih naložb in izjemno visoke investicijske stopnje v času državnega socializma. Za nadomestitev neustreznih tehnologij bo potrebno naložbe nedvomno povečati (Ferfila, 1997: 190).

Graf prikazuje usmeritev vlaganja v znanje²⁴ ter osnove za prenos znanja (IKT) od najmanj do najbolj razvitih družb, izražen v deležu vlaganj v BDP teh držav. V državah konsenza, v visoko razvitih članicah EU ter drugih visoko razvitih družbah znaša ta delež med 20 do 25% BDP. V zmerno razvitih družbah (sem spada tudi Slovenija in večino držav kandidat) znašajo ta vlaganja med 8 in 16% (Slovenija 12,8%, Madžarska in Češka že nad 15%). Zelo opazno je, da z naraščanjem razvitosti narašča delež vlaganj v znanje (Sočan, 2003: 120).

V spodnji tabeli je prikazana struktura vlaganj v ZDA in EU. V Sloveniji bi morali za tak dosežek bistveno povečati konsenz socialnih partnerjev²⁵ in bistveno več vlagati v programe, ki zahtevajo visoko kvalificirana in razvojno zahtevna delovna mesta.

Tabela 5: *Neotipljiva ekonomija (angl. »Intangible Economy«)*

Usposabljanje posameznikov, podjetij in družbe
1. Raznovrstne oblike učenja in usposabljanja odraslih
2. Usposabljanje zaposlenih in brezposelnih
3. Usposabljanje managementa in nosilcev upravljanja
4. Usposabljanje tehničnih in drugih strokovnih kadrov
5. Krepitev poslovnih funkcij in obvladovanja logistike podjetja
6. Uveljavljanje intelektualne lastnine, posebej še blagovnih znamk
7. Uvajanje interneta v šole, podjetja, javno upravo in druge institucije
8. Razvijanje mrež sodelovanja
9. Spodbujanje inovacij
10. Spodbujanje intelektualnih in razvojnih storitev
11. Ustanavljanje svetovalnih in ekspertnih skupin
12. Uvajanje standardov in certifikatov, poslovne odličnosti
13. Razvijanje storitev zelo razvitih tehnologij
14. Komunikacijske aktivnosti: krepitev prepoznavnosti, pozitivne podobe in ugleda družbe, države, regij, podjetij in institucij v globalni družbi

Vir: Sočan (2001b: 93).

²⁴ Vlaganja v znanje zajema celotne izdatke za izobraževanje. Za celovite raziskave in razvoj, za usposabljanje posameznikov, podjetij in institucij gospodarstva, uprave in civilne družbe ter vlaganja v IKT (Sočan, 2003: 120).

²⁵ Konsenz socialnih partnerjev je kvalitetna značilnost visoko urejenih družb, kjer vsi socialni partnerji podpirajo vizijo in strateške cilje države. Skupna pripadnost določenim razvojnim prednostim vsem ponuja izboljšanje položaja v nekem srednjeročnem in dolgoročnem obdobju. Ta konsenz je seveda neobhoden pri osnovi za novo kvaliteto družbe npr. izgrajevanje informacijske infrastrukture, konkurenčnost podjetij na osnovi vrhunske usposobljenosti, znanja in razvojne kulture celotnega kolektiva,... (Sočan, 2001: 4).

Vlaganja v »intangibles« postajajo vse bolj odločilna, saj omogočajo obvladovanje sodobnih tehnologij in učinkovitost podjetij, gospodarstva, javne uprave, države ter družbe kot celote. Razvite družbe pri tem najbolj odstopajo od manj razvitih, saj vlagajo v te oblike znanja od 4 do 7% BDP; Slovenija le 1% (Sočan, 2001b: 92).

5.2. PRIMERJALNI STRATEŠKI RAZVOJNI CILJI SLOVENIJE

Prva naloga, ki jo mora država narediti, če želi višjo raven razvitosti, je zastavitev realnih strateških ciljev. To pomeni delati »prave stvari« glede na stopnjo družbene, gospodarske in tehnološke razvitosti (Černetič, 2002: 480).

Slovenija je po kriterijih Mednarodne banke za obnovo in razvoj (WB) že leta 1999 dosegla spodnji prag razvitih držav z 10.000 ameriških dolarjev na prebivalca. Za sodobno razvitost bo morala še precej narediti na področju intelektualne in informacijske infrastrukture, saj je v informacijski družbi samo srednješolska izobrazba minimalna osnova za obvladovanje tehnologij (Sočan, 2001: 93).

Članice CEFTA²⁶ so v devetdesetih letih vpisovale med 70 in 90% generacije v srednje šole. Od začetka osemdesetih let do sredine devetdesetih se je povečal vpis z nekaj 10% na dobrih 20% (v Sloveniji na 28%). Vse to kaže na ne še dovolj razvito izobraževanje odraslih, medtem ko vse članice EU razen Italije, Grčije in Portugalske, vpisujejo celotno generacijo v srednje šole. V EU velja dokončanje redne srednje šole kot standard obveznega izobraževanja v državah članicah. Slovenija in nekatere države CEFTA so ta standard že sprejele, samo so še zelo daleč od njegove uresničitve v praksi (Sočan, 2001b: 94- 95).

---

²⁶ Pogodbenice CEFTE (Srednjeevropski sporazum o prosti trgovini): Češka republika, Republika Madžarska, Republika Poljska, Slovaška republika, Republika Slovenija (pristopila 1. januarja 1996), Romunija (pristopila 1. julija 1997), Republika Bolgarija (pristopila 1. januarja 1999), Republika Hrvaška (pristopila 1. marca 2003). Cefta je najpomembnejši večstranski sporazum o prosti trgovini na območju srednje in jugovzhodne Evrope. O njegovem pomenu govori tudi dejstvo, da se predsedniki vlad pogodbenic CEFTE od leta 1994 dalje sestajajo letno (<http://www.uvi.si/cefta2003/slo/cefta/>, 28. 2. 2004).

Tabela 6: Primerjava me vlaganji držav EU in CEFTA

Osnova gospodarstva in družbe, ki temeljita na znanju	EU (% BDP)	CEFTA (% BDP)
Šolstvo	4,5 - 7,0	4,0 - 6,0
Raziskave in razvoj	1,5 - 3,5	0,5 - 1,5
"Intangibles"	3,0 - 7,0	0,5 - 1,5
IKT	4,5 - 8,0	2,0 - 5,5
Skupaj	15,0 - 25,0	8,0 - 13,0

Vir: Prirejeno po Sočan (2001: 2).

Večina pridruženih članic in drugih držav v prehodu vlaga absolutno premalo v tiste razvoje potencialne, ki ustvarjajo osnovo gospodarstva in družbe, ki temeljita na znanju. Ta vlaganja v državah EU znašajo med 15% do 25% BDP, v pridruženih članicah pa samo med 8% in 13% BDP.

V obdobju razvojne preobrazbe iz zmerne v veliko razvitost se bodo Slovenija in ostale države CEFTA morale opraviti tri osnovne strateške naloge:

- prilagoditev aktivnega prebivalstva za komuniciranje in delo v informacijski družbi,
- uvajanje sodobne in celovite infrastrukture za učinkovito in racionalno proizvodnjo ter uspešno integriranje v EU,
- pospešeno tehnološko-inovacijsko preobrazbo programov podjetij, s čimer bodo v obdobju ene do poldruge generacije povečale dodano vrednost na zaposlenega za vsaj 200 do 300 odstotkov, kar je povprečen dosežek držav EU (Sočan, 2001b: 95).

5.3. SLOVENIJA NA POTI V DRUŽBO ZNANJA

Slovenija bi po mnenju Sočana (2001b: 96) lahko razvojno dohitela razvitejše družbe, če si bo prizadevala za:

- stalno naraščanje vlaganj v človeške vire (izobraževanje, raziskave in razvoj, usposabljanje) z današnjih 8,5 odstotkov na vsaj 12 odstotkov BDP,
- znižanje proračuna in javne porabe ter povečanje učinkovitosti javnega sektorja,
- zvišanje skupnega varčevanje s sedanjih 24 na vsaj 30 odstotkov BDP,

- zagotavljanje hitre tehnološke prenove podjetniških programov, posodobitev infrastrukture,
- ozdravitev večine družb s približno eno tretjino gospodarskega potenciala in priključitev le-teh k uspešnim domačim in tujim strateškim partnerjem,
- prepolovitev sive ekonomije²⁷, s sedanjih več kot 20 na približno 10 odstotkov,
- občutno bo potrebno spremeniti dosedanje vzvode gospodarske rasti, ki v zadnjih letih temeljijo pretežno na preveliki porabi države v vzvode, ki bodo temeljili predvsem na hitro rastočem izvozu in naložbah v razvojne potencialne.

Na prihodnji razvoj Slovenije bo vplivala njena notranja razvojna moč, vključevanje v EU in globalni razvoj. Za prehod v družbo znanja, ki bo temeljilo na učinkovitem sistemu izobraževanja, raziskav in razvoja, prenosa tehnologije ter na vseživljenjskem učenju posameznikov, se bo Slovenija morala sama usposobiti. Taka družba potrebuje že v osnovi visoko stopnjo konsenza socialnih partnerjev, obenem pa bo morala biti tudi sposobna z zadostnim domačim kapitalom in neposrednimi tujimi naložbami ustvarjati dovolj kvalificiranih delovnih mest za svoj nadpovprečen gospodarski in družbeni razvoj (Sočan, 2001b: 96-97).

---

²⁷ Siva ekonomija v ožjem smislu zajema neregistrirane pridobitne dejavnosti, ki niso vključene v uradne podatke o BDP, pa bi morale biti. V širšem smislu je to neformalno delo oz. tako imenovane vzporedne dejavnosti, ki lahko bistveno prispevajo k materialnemu položaju in blaginji posameznih kategorij prebivalstva in zajemajo proizvodnjo blaga in storitev za potrebe lastnega gospodinjstva, dejavnosti »naredi si sam« in sosedsko pomoč ter prostovoljno in karitativno delo (Kukar, 1995: 18).

6. VERIFIKACIJA HIPOTEZE IN SKLEP

Po analizi družbe znanja po posameznih indikatorjih in dejavnikih bomo sedaj preverili hipotezo. Ta se glasi: Slovenija kljub SGRS in enim od temeljnih mehanizmov doseganja ciljev te strategije (prehodom v družbo znanja), še vedno vlaga premalo v primerjavi z državami EU v tiste razvojne potencialne, ki ustvarjajo osnovo gospodarstva, in družbe, ki temeljita na znanju.

Temeljna usmeritev SGRS je opredeliti vlogo države na vseh področjih ekonomskega razvoja. Njen osnovni cilj je povečanje blaginje državljanov Slovenije. V naši nalogi smo se osredotočili na en mehanizem za doseg ciljev strategije, to je prehod v na znanju temelječo družbo.

Hipotezo smo preverjali z analizo SGRS in Poročila o razvoju 2003. Pri poročilu smo se osredotočili predvsem na uspešnost države pri uresničevanju mehanizma prehoda v družbo, temelječo na znanju. Seznam indikatorjev smo primerjali tudi z državami EU in ponekod z državami kandidatkami za članstvo v EU, saj so bili le-ti zelo usklajeni s strukturnimi indikatorji, ki jih je EU v tistem času razvijala za spremljanje Lizbonske strategije.

Rezultati proučevanja po posameznih področjih so predstavljeni v nadaljevanju.

Na področju izobraževanja in usposabljanja se med prioritetskimi nalogami SGRS ne izvajajo naloge na področjih izobraževanja odraslih, povečanje kvalitete izobraževanja in vseživljenjsko učenje. V primerjavi z državami EU se premalo sredstev namenja v korist terciarnega izobraževanja, izobraževanja odraslih in usposabljanja delovne sile.

V družbi znanja se krog znanja vse hitreje vrti. Vedno več ljudi se vrača v izobraževanje, na magistrski študij se vpisuje vse več ljudi, pojavlja se koncept vseživljenjskega učenja. Podjetja postajajo učeče se organizacije oziroma generatorji znanja. Za družbo znanja je značilno tudi preseganje institucionalne delitve dela. Konkurenca, raziskovanje in izobraževanje si ne smejo biti tuji elementi, ampak morajo skupaj tvoriti sinergijsko celoto oz. se morajo medsebojno dopolnjevati.

V prihodnosti bi se morali izogibati iskanju odgovorov na vprašanje kaj in zakaj, ki predstavljata faktografsko (informativno) in reflektivno znanje. Osredotočiti bi se morali na celovito znanje, vključiti v nove programe več strokovnjakov, tujih profesorjev in seveda tudi študentov v pedagoški proces. Poudariti je potrebno tudi sodelovanje med univerzo in industrijo in narediti modernizacijo pedagoškega procesa (več prakse, projektov in izmenjav študentov). Skratka iskati moramo odgovor na vprašanje kako, ki predstavlja tehnološko znanje oziroma kompetence.

Pri uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije smo opazili več izboljšav kot slabosti. Še vedno se pojavlja velik zaostanek Slovenije pri uporabi interneta in pri številu računalnikov na 100 učencev v osnovnih in srednjih šolah. Počasneje se razvijata tudi e-poslovanje in e-nakupovanje.

Globalizirano mednarodno okolje zahteva od držav in podjetij, da se morajo hitro in kontinuirano odzivati na spremembe v okolju in se aktivno vključiti v informacijsko družbo, če želijo ohraniti ali povečati svojo konkurenčnost. IKT mora biti visoko zmogljiva in tudi cenovno dostopna. Spodbujati mora na znanju in informacijah temelječe storitve, kot so npr. elektronsko poslovanje, izobraževanje na daljavo, delo na daljavo. Vse posledice IKT je danes težko predvideti, ena najpomembnejših pa je seveda povečanje učinkovitosti gospodarstva in blaginje državljanov. Zgledi najrazvitejših držav kažejo, da uvajanje sodobnih tehnologij močno poveča konkurenčnost gospodarstva. Še posebna spodbuda temu procesu je jasno oblikovana strategija glede informacijsko – komunikacijske infrastrukture. Slovenija je ta pomemben korak napravila v letu 2003 s Strategijo RS v informacijski družbi.

Na področju vlaganj v raziskave in tehnološki razvoj Slovenija ne sledi s SGRS postavljene potrebe po povečanju deleža raziskav in tehnološkega razvoja v BDP do leta 2006 na okoli 2%. V primerjavi z državami EU je opazna šibka povezava med raziskovalno in poslovno sfero, število inovativnih podjetij se je zmanjšalo.

V slovenskem gospodarstvu bi bilo potrebno okrepiti sodelovanje partnerjev, predvsem med vladnim sektorjem, univerzo in gospodarstvom. Prav tako moramo gibanje R&R prilagoditi razmerjem v državah EU v smislu povečanja proračunskih sredstev in povečanja sredstev s prihodkov gospodarskih podjetij za R&R.

Hipotezo lahko torej potrdimo, saj kljub temu, da se Slovenija zaveda pomembnosti prehoda v na znanju temelječo družbo (ta mehanizem doseganja ciljev SGRS je postavljen na prvo mesto), še vedno vlaga premalo glede na države EU v glavne dejavnike družbe znanja. Za doseganje večjih uspehov in povečanja kakovosti življenja svojih državljanov bo potrebno usklajevanje vseh treh dejavnikov in ne samo izboljševanje področja IKT. Slovenija bo morala postati družba znanja, ki temelji na vrednotah trajnostnega razvoja.

7. LITERATURA IN VIRI

1. Bangemann M. et al (1994): Europe and the Global Information Society – Recommendations to the European Council. Evropska komisija, Bruselj.
2. Bučar, Maja, Stare, Metka (2001): Izzivi prehoda v informacijsko družbo. Naše gospodarstvo, letnik 48, številka 1-2, str. 1-9.
3. Bučar, Maja (2002): Informacijska tehnologija kot razvoja priložnost za Slovenijo. Naše gospodarstvo, letnik 48, številka 1-2, str. 1-9.
4. Bučar, Maja (2002a): Zamujena razvojna priložnost. Gospodarski vestnik, 29. april-15. maj, št. 17-18, str. 3-24.
5. Boh, Tomaž, Fink Hafner, Danica, Lajh, Damjan (2003): Managing Europe from Home: the Europeanisation of the Slovenian Core Executive. Teorija in praksa, letnik 40, številka 6, str. 1184-1186.
6. Castells, Manuel (2000): The new economy: Informationalism, Globalization, Networking. V: Manuel Castells (ur.): The rise of the network society – Second Edition. Blackwell Publishers Inc., USA, str.77-163.
7. Černetič, Metod (2002): Znanje in informacijska družba. Organizacija, letnik 35, številka 8, str. 478-484.
8. Ferfila, Bogomil (1997): Sodobni svet: regionalne študije in primerjalne politike, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 190.
9. Ferfila, Bogomil (1999): Economic monetary union, U.S. and Japan – three economic superpowers; some comparisons and interlations. Naše gospodarstvo, letnik 45, številka 3-4, str. 216-227.

10. Green Paper on the Convergence of the Telecommunications, Media and Information Technology Sectors, and the Implications for Regulation (1997). Evropska komisija, Bruselj.
11. Gričar, Jože (1996): Slovenija in informacijska družba. V: Jože Strgar (ur.): Slovenija v novi Evropi: zbornik. Mohorjeva družba, Celje, str. 185-196.
12. Kmet, Rotija (2001): Razvoj informacijske družbe v Evropi in v Sloveniji. Urad za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana.
13. Kos, Marko (1998): Slovenija v Evropski uniji, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
14. Kos, Marko (2000): V iskanju nove ekonomije – dvosmerna cesta: poslovni rezultati in vlaganje v razvoj. Manager – revija za podjetje, številka 11, str. 63-66.
15. Kos, Marko (2001): Industrije z možganskim pogonom. V publikaciji Iskanje prihodnosti, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 250-280.
16. Krašovec, Nataša (2003): Slovenija in skupni evropski cilji na področju izobraževanja in usposabljanja. Študentski status, letnik 1, številka 5, str. 30.
17. Kukar, Stanka (1995): Siva ekonomija v Sloveniji – razlogi za njen razvoj in ocene njenega obsega. IB revija, letnik X, št. 1-2-3, str.16-25.
18. Leskovar, Robert (2000): Kakovost programske opreme v novi ekonomiji. Organizacija, letnik 33, številka 7, str. 491-496.
19. Mali, Franc (1997): Povezovanje raziskovanja in poučevanja na univerzi zasebno. Teorija in praksa, letnik 34, številka 3, str. 466-475.
20. Mali, Franc (2002): Sodelovanje med akademsko raziskovalno sfero in industrijo kot dejavnik družbenega in ekonomskega razvoja. Teorija in praksa, letnik 39, številka 3, str. 305-320.

21. Mlinar, Zdravko (1989): Na poti v informacijsko družbo. Teorija in praksa, letnik 26, številka 10, str. 1194-1213.
22. Mužerlin, Denis (2000): Pristopi članic EU pri razvoju informacijske družbe in stanje v Sloveniji. Ekonomska fakulteta, diplomsko delo.
23. Sočan, Lojze (2001): Primerjava razvojnega okolja v svetu in Sloveniji. Gradivo za predmet Evropske integracije, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
24. Sočan, Lojze (2001a): Slovenija in SGRS. Gradivo za predmet Evropske integracije, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
25. Sočan, Lojze (2001b): Znanje in razvoj v Sloveniji v razmerah nove ekonomije. Andragoška spoznanja, letnik 7, številka 1, str. 86-98.
26. Sočan, Lojze (2003): Razvite lahko dohitimo samo enotni, časopis Dnevnik, 24. november, str. 4.
27. Sočan, Lojze, Bučar, Maja, Medica, Peter, Korenika, Klavdija, Tancig, Peter, Gmeiner, Pavle (2003): Simulacije trajnostnega razvoja: Družbeno okolje za razvojno dohitevanje Slovenije in pristopnih držav. Delovno poročilo št. 2, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 120-121.
28. Svetlik, Ivan, Lorenčič, Meri (2002): Izobraževanje in usposabljanje. V publikaciji Politika zaposlovanja, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 256-291.
29. Penger, Sandra (2002): Kar je pri vodenju veljajo nekdanj, ne velja več! Obrtnik, letnik 31, številka 6, str. 70-71.
30. Pleskovič, Boris (2000): Revolucija znanja, tranzicijska gospodarstva in civilna družba. Nova revija, letnik 19, številka 221-222, str. 2-13.

31. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (2002): Slovenija v novem desetletju: Trajnost konkurenčnost, članstvo v EU – SGRS 2001-2006. V publikaciji Slovenija and EU, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 157-196.
32. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (2003): Poročilo o razvoju, Ana Murn in Rotija Kmet (urednici), april 2003, Ljubljana.
33. Trček, Franc (2003, ur.). Problem informacijske (ne)dostopnosti. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
34. Vreg, France (2001): Globalizacija in elektronska demokracija – politološki-sociološki vidiki razvoja informacijske družbe. Teorija in praksa, letnik 38, številka 1, str. 5-28.
35. Žurga, Gordana (2001): Vloga informacijske tehnologije in informacijskega sistema. V publikaciji Kakovost državne uprave – pristopi in rešitve, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, str. 59-81.

INTERNETNI VIRI

1. Frits Bolkestein kritizira članice. <http://www.evropska-unija.si/?p=102&id=1641>, 3. 3. 2004.
2. Komisija za pospešitev podjetništva. <http://www.evropska-unija.si/?p=102&id=1638>, 3. 3. 2004.
3. Lizbonska strategija. <http://www.ustanova-szf.si/informacije603.htm>, 17. 11. 2003.
4. Lizbonski cilji so dosegljivi, vendar... http://www.evropska-unija.si/?p=103&datum_novica=20040121, 21. 1. 2004.
5. Ministrstvo za informacijsko družbo. <http://mid.gov.si>, 4. 3. 2004.
6. Peklar, F. Leonardo: Znanje kot nacionalna vrednota – intervju z dr. Ivanom Svetilnikom. <http://www.socius.si/slo/svetilnik/arhiv/2002-03/02.html>, 17. 11. 2003.

7. Pismenost odraslih in udeležba odraslih v izobraževanju. <http://www.acs.si/projekti/001/rezultati.html>, 5. 3. 2004.
8. Po širitvi beg možganov. <http://www.evropska-unija.si/?p=102&id=1616>, 27. 2. 2004.
9. Sodobna tehnologija – razvojni izziv izobraževanju. <http://www.ef.uni-lj.si/ncp/papers/informatika.doc>, 17. 11. 2003.
10. Srečanje predsednikov vlad držav CEFTA. <http://www.uvi.si/cefta2003/slo/cefta>, 28. 2. 2004.
11. Slovenija v novem desetletju: trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU – Strategija gospodarskega razvoja 2001-2006 (povzetek). <http://www.gov.si/zmar/projekti/sgrs/dokument.html>, 29. 11. 2003.
12. Še brez dogovora o evropskem patentu. <http://www.evropska-unija.si/?p=102&id=1679>, 12. 03. 2004.
13. Študij na daljavo. <http://www.ef.uni-lj.si/studij/dodiplomski/snd/stran0.html>, 7. 11. 2003.
14. Voditelji trojice predvsem o gospodarskih reformah. <http://www.evropska-unija.si/?p=102&id=1579>, 19. 02. 2004.
15. Slovenija v novem desetletju: trajnost, konkurenčnost, članstvo v EU – Strategija gospodarskega razvoja 2001-2006. <http://www.gov.si/zmar/public/sgrs.php>, 13. 1. 2004.
16. 6. okvirni program Evropske unije. http://www.evropska-unija.si/pages/evropska_unija/financna_pomoc/sodelovanje_programih_skupnosti_6_okvirni_program_eu.html, 24. 2. 2004).